

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ÇOCUKLUK DÖNEMİ İSTİSMAR VE İHMAL YAŞANTISI OLAN BİREYLERİN KARIYER SORUNLARI VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI

Ceren ÖZTÜRK

Yüksek Lisans

Ankara, 2023

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

ÇOCUKLUK DÖNEMİ İSTİSMAR VE İHMAL YAŞANTISI OLAN BİREYLERİN KARIYER
SORUNLARI VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI

CAREER PROBLEMS AND RESILINCE OF INDIVIDUALS WITH CHILDHOOD ABUSE
AND NEGLECT EXPERIENCES

Ceren ÖZTÜRK

Yüksek Lisans

Ankara, 2023

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Ceren ÖZT¼RK'¼n hazırladığı “Çocukluk D¼nemi İstismar ve İhmal Yaşantısı Olan Bireylerin Kariyer Sorunları ve Psikolojik Sağıamlıkları” başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı	Prof. Dr. T¼rkan DOğAN	İmza
J¼ri Üyesi (Danışman)	Doç. Dr. Nil¼fer KOÇT¼RK	İmza
J¼ri Üyesi	Prof. Dr. İbrahim KEKLİK	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Elif ÇİMŞİR	İmza
J¼ri Üyesi	Dr. Öğrt. Üyesi Gamze ÜLKER TÜML¼	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Öğretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından / / tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Çocuk istismarı ve ihmali tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorundur. Çocuk istismarı ve ihmalinin etkileri ömür boyu sürebilmektedir. İstismar ve ihmal, fiziksel ve psikolojik iyi oluş üzerinde izler bıraktığı gibi bireylerin kariyer yaşamlarında da sorunlar yaşamasına sebep olabilmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmal yaşantısı olan bireylerin kariyer sorunlarının incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 130 erkek, 281 kadın olmak üzere toplam 411 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Kariyer Stresi Ölçeği, Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada çocukluk döneminde travmaya maruz kalma puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Ayrıca çocukluk çağı travma puanının katılımcıların kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık, psikolojik sağlık puanlarını ne derecede yordadığını tespit etmek amacıyla basit regresyon analizi; çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutlarının kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenlerini yordama durumunu saptamak amacıyla standart çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre daha fazla istismar ve/veya ihmale maruz kalmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise çocukluk çağında yaşanan istismar ve ihmal yaşantılarının kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmaları alt boyutlarından aşırı koruma kontrol değişkeninin kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenlerini; duygusal ihmal değişkeninin ise psikolojik sağlık değişkenini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır. Elde edilen bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve araştırmacılara ve uygulamacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: çocuk istismarı, çocuk ihmali, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık, psikolojik sağlık

Abstract

Child abuse and neglect is an essential problem in Turkey as it is worldwide. Abuse and neglect leave marks on physical and psychological well-being and may also cause problems in their career lives. From this point of view, the aim of this study is to examine the career problems of individuals who experienced abuse and/or neglect during childhood. The study group consists of 411 university students, 130 male and 281 female. The Career Stress Inventory, The Career Discrepancy Scale, Brief Resilience Scale, Childhood Trauma Questionnaire, and a demographic information form were utilized to collect data. The Mann-Whitney U test was applied to determine whether the childhood trauma scores differed significantly according to gender. Basic regression analysis was conducted to determine to what extent the childhood trauma score predicted the participants' career stress, career goal discrepancy, and resilience scores. Additionally, multiple regression analysis was conducted to determine to what extent the sub-dimensions of childhood traumas predicted the participants' career stress, career goal discrepancy and resilience scores. According to the findings, male participants were exposed to more abuse and/or neglect than female participants. Another result showed that childhood abuse and neglect is associated with career stress, career goal discrepancy, and resilience. Finally, resilience was predicted by over protection-control and emotional neglect, which are sub-dimensions of childhood traumas; the career stress and career goal discrepancy were predicted by over-protection-control. The findings were discussed within the literature framework, and suggestions were made to researchers and practitioners.

Keywords: child abuse, child neglect, career stress, career discrepancy, resilience

Teşekkür

İlk olarak yüksek lisans sürecimde desteğini her daim hissettiğim, her ihtiyacım olduğunda ulaşabildiğim, gece gündüz demeden emeğini benden esirgemeyen, besleyici geri bildirimleri sayesinde tezimi şekillendirmemde katkı sağlayan ve en önemlisi içtenliği ve büyük sabrı ile bana destek olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. İyi ki varsınız hocam, iyi ki yollarımız kesişti...

Tez savunma jürimde yer alarak bana farklı bakış açılarını da hatırlatan ve çok değerli katkılar sunan değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Türkan DOĞAN, Prof. Dr. İbrahim KEKLİK, Doç. Dr. Elif ÇİMŞİR ve Dr. Öğretim Üyesi Gamze ÜLKER TÜMLÜ'ye çok teşekkür ederim. Değerli bilgileri ile tezimi geliştirmeme katkı sunan çok değerli arkadaşım Arş. Gör. Mehmet ATILGAN'a teşekkür ederim. Ayrıca bugünlere gelmemde emeği olan, bugünkü "Ceren"e büyük katkıları olan tüm öğretmenlerime şükranlarımı sunarım.

Saymadığım kadar uzun yıllardır benimle olan ve bir dost olmaktan öte, artık kardeşim olan ve aynı evi paylaştığımız canımın içi Nurşah UZUN'a motivasyonum her düştüğünde beni kaldırdığı, iyi ve kötü her anımda benimle olduğu, uzun ve yorucu olan tez sürecinde bana tahammül edebildiği ve bir karar alacağım zaman her koşulda bana desteğini sunduğu için minnettarım. İyi ki hayatımdasın.

Yüksek lisans yapmak henüz lisans yıllarımda başındayken bir hayalimdi. Bu hayale giden yolda bir gün bile vazgeçmememde etkisi çok büyük olan sevgili annem ve babam... Bir an bile desteğinizi esirgemediğiniz, sevginizi her koşulda hissettirdiğiniz, ayrı geçen 10 yılımızda bile yanı başımda olduğunuz ve bana herhangi bir yolu dayatmadığınız için kendimi çok şanslı hissediyorum. İyi ki benim ailem sizsiniz. Ailemi seçme şansım olsaydı, ben yine sizi seçerdim. Ve gözümde hiç büyümeyen canım kardeşim, eğer bir gün tökezlersem herkesten önce senin orada olacağını bilmek bana büyük bir güven veriyor. İyi ki varsın.

Ve son olarak bir teŖekkür de kendime etmek isterim. Bir iŖte alıŖırken aynı anda yüksek lisans sürecini yürütmek için gösterdiğin emekler, kendine tahammül gücün, uykusuz günler ve gecelere dayanabildiğın için teŖekkürler. Daha gidecek çok yolumuz var.

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
Tablolar Dizini.....	x
Şekiller Dizini.....	xi
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xii
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	6
Araştırma Problemi.....	7
Sayıtlar.....	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar.....	9
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	11
Çocuğa Yönelik Kötü Muamele.....	11
Çocuk İstismarı.....	11
İhmal.....	15
Kariyer Sorunları.....	17
Psikolojik Sağlamlık.....	22
İlgili Araştırmalar.....	24
Araştırmanın Çalışma Grubu.....	34
Veri Toplama Süreci.....	35
Veri Toplama Araçları.....	35
Verilerin Analizi.....	39
Bölüm 4 Bulgular, Yorumlar ve Tartışma.....	40

Çalışmada Elde Edilen Ölçek Puanlarının Betimsel Analiz ve Normallik Analizi	40
Çocukluk Çağı Travmaları, Kariyer Stresi, Kariyer Hedef Tutarsızlık ve Psikolojik Sağlık Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	41
Çocukluk Çağı Travmaları Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	42
Kariyer Stresi, Kariyer Hedef Tutarsızlık ve Psikolojik Sağlık Değişkenlerinin Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmaları	44
Sonuçlar	52
Tartışma	53
Çocukluk Çağı Travmaları, Kariyer Stresi, Kariyer Hedef Tutarsızlık ve Psikolojik Sağlık Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Dair Tartışma	53
Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsiyete Dair Tartışma	55
Çocukluk Çağı Travmaları ve Alt Boyutlarının Kariyer Stresini, Kariyer Hedef Tutarsızlığını ve Psikolojik Sağlamlığı Yordama Durumuna Dair Tartışma	57
Öneriler	61
Araştırmacılar için Öneriler	61
Uygulayıcılar için Öneriler	62
Politika Yapıcılar için Öneriler	63
Kaynaklar	64
EK-A: Bilimsel Araştırmaya Davet Formu	lxxxvi
EK-B: Kişisel Bilgi Formu	lxxxvii
EK-C: Kariyer Stresi Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri	lxxxviii
EK-Ç: Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri	lxxxix
EK-D: Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri	xc
EK-E: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri	xcı
EK-F: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi	xcii
EK-G: Etik Beyanı	xciii
EK-H: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	xciv

EK-I: Thesis/Dissertation Originality Report	xcv
EK-İ: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	xcvi

Tablolar Dizini

Tablo 1	23
<i>Psikolojik Sağlıkta Araştırmalarında Ele Alınan Koruyucu Faktörler</i>	23
Tablo 2	34
<i>Katılımcıların Cinsiyet Dağılımlarına İlişkin Bilgiler</i>	34
Tablo 3	40
<i>Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel Analiz Değerleri</i>	40
Tablo 4	42
<i>Bağımlı ve Bağımlı Değişkenlerin Birbiri ile Olan Korelasyon Değerleri</i>	42
Tablo 5	43
<i>Kadın ve Erkeklerin Çocukluk Çağı Travma Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları</i>	43
Tablo 6	46
<i>Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri</i>	46
Tablo 7	46
<i>Kariyer Stresi Değişkenine Ait Modelin Değerlendirilmesi</i>	46
Tablo 8	47
<i>Bağımsız Değişkenlere İlişkin Değerler Tablosu-Kariyer Stresi</i>	47
Tablo 9	48
<i>Kariyer Hedef Tutarsızlık Değişkenine Ait Modelin Değerlendirilmesi</i>	48
Tablo 10	49
<i>Bağımsız Değişkenlere İlişkin Değerler Tablosu-Kariyer Hedef Tutarsızlık</i>	49
Tablo 11	50
<i>Psikolojik Sağlıkta Değişkenine Ait Modelin Değerlendirilmesi</i>	50
Tablo 12	51
<i>Bağımsız Değişkenlere İlişkin Değerler Tablosu-Psikolojik Sağlıkta</i>	51

Şekiller Dizini

Bu tez çalışmasında herhangi bir şekil kullanılmamıştır.

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WHO: World Health Organization

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

YÖRET: Toplumsal Gelişim ve Eğitim Vakfı

İŞ-KUR: Türkiye İş Kurumu

Bölüm 1

Giriş

Çocukluk döneminde ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan üniversite öğrencilerinin kariyer sorunlarının incelendiği bu araştırmanın giriş bölümünde öncelikle problem durumu ele alınacaktır. Ardından araştırmanın amacı ve önemine, problem cümlesine, alt problemlere, sayıtlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Çocukluk dönemi bireylerin hayatında en belirleyici dönemlerinden biridir. Bu nedenle ki Sigmund Freud, Eric Ericson gibi psikoloji alanyazınındaki öncü isimler çocukluk çağı üzerinde durmuş ve kuramlarıyla bu çağın önemini vurgulamışlardır. Nitekim çocukluk döneminde yaşanan olumlu ya da olumsuz her türlü yaşantının bireylerin ilerleyen yaşlarını etkileyebileceğini bildirilmiştir (Çelik vd., 2018).

Çocuk ihmali ve istismarı uzun yıllardır insanlığın en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Öyle ki çocuk ihmali ve istismarını tanımlamak, çocuk ihmali ve istismarının gerçekleşme nedenlerini tespit etmek, risk faktörlerini belirlemek, kısa ve uzun vadede yol açtığı sonuçları incelemek amacıyla farklı disiplinlerde yüzlerce araştırma gerçekleştirilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] (DSÖ, 2022) tarafından *çocuklara kötü muamele* kavramında birleştirilen çocuk ihmali ve istismarı *çocuğun sağlığına, hayatına, gelişimine, ilişkilerdeki güven duygusuna zarar veren her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ve diğer sömürü türleri* olarak tanımlanmaktadır. Çocuk ihmali ve istismarının dünyadaki yaygınlığını tespit etmek amacıyla 2002-2009 yıllarında 24 farklı ülkede gerçekleştirilen 55 araştırmanın verilerine dayanan bir meta-analiz çalışmasında (Barth vd., 2013) çocuk cinsel istismarının yaygınlık oranının %3 ile %31 arasında değiştiği bulunmuştur. Aynı çalışmada, cinsiyet açısından ise cinsel istismar oranının kızlarda %8-31, erkeklerde de %3-17 arasında değiştiği saptanmıştır. Bununla birlikte her 100 çocuktan dokuz kızın ve üç erkeğin tecavüze maruz kaldığı belirlenmiştir.

Bir başka metaanaliz çalışmasında ise cinsel istismarın dünya genelinde görülme sıklığının %12.7 (kızlarda %18, erkeklerde %7.6) olduğu saptanmıştır (Stoltenborgh vd., 2011). En sık görülen istismar türlerinden biri olan duygusal istismar ise dünyada ortalama %36.3 oranında (Stoltenborgh vd., 2015), fiziksel istismar ise ortalama %22.6 oranında (Stoltenborgh vd., 2013a) görülmektedir. İhmalin görülme sıklığı ele alındığında ise bir metaanaliz çalışmasına göre fiziksel ihmalin oranı %16.3, duygusal ihmalin oranı %18.4'tür (Stoltenborgh vd., 2013b).

Çocuk ihmal ve istismarının Türkiye'deki yaygınlığına bakılacak olursa verilerin kısıtlı olduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK, 2020) yayınladığı Güvenlik Birimi'ne Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri Raporu'na göre 2015-2019 yıllarında suç mağduru olarak güvenlik birimlerine gelen 206.498 çocuğun %15.2'si cinsel suçlardan mağdur olmuştur. Yine TÜİK tarafından 2021 yılında yayınlanan rapora göre (TÜİK, 2021), 2021 yılında güvenlik birimlerine mağdur olarak gelen 207.999 çocuğun %24.4'ünün cinsel suçlardan mağdur olmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından gerçekleştirilen çalışmanın raporuna göre (2010), Türkiye'de 7-18 yaş grubundaki çocukların %25'i ihmale, %43'ü fiziksel istismara ve %3'ü cinsel istismara maruz kalmaktadır. Ayrıca Kara vd.'nin (2013) 550 doktorla gerçekleştirdiği çalışmada doktorların en sık (%45,8) ihmal vakasıyla karşılaştığı ve ihmal vakalarını sırasıyla %29.8 ile fiziksel istismarın, %23.6 ile duygusal istismarın ve %10.5 ile cinsel istismarın takip ettiği tespit edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF] (2020) yayınladığı basın bülteninde COVID-19 pandemisinde artan çocuk ihmal ve istismarı vakalarına dikkat çekerek, pandemi koşullarının çocuk ihmal ve istismarı riskini arttırdığını belirtmiştir. Pandemi sürecinde çocuk istismarını değerlendirdikleri çalışmalarında Aslan vd. (2020) pandemi koşullarında çocuğun cinsel istismarı açısından risk faktörlerinin artmış olmasına rağmen ihbar edilme oranlarının azaldığını tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada çocuk

istismarının bildiriminde öğretmenlerin en ön sırada geldiği belirlenmiştir (Aslan vd., 2020). Pandemi koşullarında okulların çevrim-içi olarak eğitim ve öğretime devam etmiş olması da olası vakaların ihbar edilmesinin önünde engel olduğu düşünülmektedir. Bu noktada çocuk istismarı ve ihmalinin tespit edilmesinde okulların ve dolayısıyla okul psikolojik danışmanlarının ve öğretmenlerin önemli rollerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Çocuk istismarı sadece yüz yüze değil, çevrim içi ortamlarda da gerçekleşebilmektedir. Bilindiği üzere, teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet hayatımızın hemen her alanında zorunlu olarak kullanılır duruma gelmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşması aynı zamanda internete erişim yaşının da düşmesini beraberinde getirmiştir. TÜİK (2021) tarafından yayımlanan rapora göre Türkiye’de 6-15 yaş grubundaki çocukların internete erişim oranı %82.7’dir. Aynı raporda çocukların günde ortalama 3 saat sosyal medyada zaman geçirdikleri bildirilmiştir. Bu noktadan hareketle internetin getirdiği sanal dünyanın da çocuk istismarı konusunda tehdit oluşturduğu söylenebilir. Öyle ki Greene vd. (2020) çocukların %65’inin sanal ortamda cinsel tacize uğradığını tespit etmişlerdir. Bir diğer araştırmada çalışmaya katılan çocukların %47.6’sının ($n = 1018$) bir sosyal medya hesabının bulunduğu, çocukların %85’inin Facebook hesabının bulunduğu tespit edilmiştir (Kaşıkçı vd., 2014). Aynı araştırmada çocukların %11’inin cinsel içerikli fotoğraf gördüğü ve %11.5’inin cinsel içerikli mesaj aldığı tespit edilmiştir. Ancak cinsel içerikli fotoğraf görme ile ilgili olan soruya çocukların %85.6’sının yanıt vermediği araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak sanal dünyada da çocuk cinsel istismarının azımsanmayacak bir oranda olduğu anlaşılmaktadır.

Çocuk ihmali ve istismarı bir diğer kullanımıyla çocuğa kötü muamelenin ölüm, ciddi yaralanma ve daha uzun vadeli sonuçlara sebep olduğu; ebeveynleri tarafından kötü muameleye maruz kalan çocuklarda fiziksel ve psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek izler bıraktığı bilinmektedir (Aktay, 2020). Örneğin Herrenkohl vd.’nin (2013) 457 çocukla gerçekleştirdikleri boylamsal çalışmalarının sonucunda ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan bireylerin ihmal ve/veya istismar yaşantısı olmayan bireylere göre şiddetli

depresyon yaşama olasılıklarının iki kattan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Young ve Widom (2014) gerçekleştirdikleri çalışmalarında ise çocuk döneminde kötü muamele görmüş bireyler ile görmemiş bireyleri eşleştirerek bazı değişkenler açısından karşılaştırmışlardır. Buna göre, çocukluk döneminde kötü muamele görmüş bireylerin depresyon belirtilerinin kötü muamele görmemiş bireylere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Messman-Moore ve Brown (2004) istismar sonrasında düşük benlik saygısı, kendini suçlama, ümitsizlik ve umutsuzluk gibi olumsuz bilişsel durumların da ortaya çıktığını bildirmişlerdir. Ancak belirtilen bu sorunlar dışında ihmal ve istismar mağdurlarında karşı gelme bozukluğu (Livingston, 1987), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (Elliot ve Peterson, 1993), anksiyete bozukluğu, yeme bozukluğu (Norman vd., 2012) ve travma sonrası stres bozukluğu (Gardner vd., 2019) gibi psikolojik bozukluklar görülebilmektedir.

Yukarıda belirtilen ruhsal sorunlar dışında, çocuğa kötü muamelenin beyin yapısı ve fonksiyonlarına da zarar verdiği bilinmektedir. Örneğin De Bellis vd. (1999) travma sonrası stres bozukluğu yaşayan kötü muamele görmüş çocukların kötü muamele görmemiş çocuklara göre kafatası içinin ve korpus kallosum yapılarının daha küçük, beyin sinyallerinin daha zayıf ve lateral ventrikül boşluklarının daha geniş olduğunu saptamışlardır. Bunlara ek olarak, istismar mağduru çocuklarda olayın niteliğine ve sıklığına bağlı olarak göz içi kanama; kaburga, kürek ve/veya kafatası kemiği gibi kemiklerde kırıklar, düzgün sınırlı yanıklar, ekimoz (deride morartı) izleri, belirli bir nesne izine benzeyen yaralar veya ısırık veya ip izleri gibi birçok fiziksel belirtiler görülebilmekte ve ölümle de sonuçlanabilmektedir (Ekinci, 2010). Nitekim, DSÖ'ye (2018) göre her yıl 31.000 çocuk istismar nedeniyle hayatını kaybetmektedir.

Çocuk ihmal ve istismarı sadece çocukluk dönemini etkilememekte, çocuk ihmal ve istismarının yaşam boyu etkisi de olabilmektedir. Örneğin, çocukluğunda kötü muamaleye maruz kalan bireylerin yetişkinlik döneminde depresyon (Peleikis vd., 2005), kaygı ve uyku bozuklukları (Green, 1993) yaşadıkları bilinmektedir. Ancak ihmal ve istismarın yaşam boyu

etkisi sadece ruhsal yönden olmamakta bireyin akademik başarısını ve çalışma hayatını etkileyebilmektedir. Örneğin Currie ve Widom (2010) çocukluk döneminde ihmal ve/veya istismar yaşantısı deneyimlemiş bireylerin eğitim seviyesinin ve kazançlarının, deneyimlememiş bireylere kıyasla daha düşük olduğunu belirlemişlerdir. Başka bir çalışmada çocukluk döneminde cinsel istismar yaşamış kız öğrencilerin lise mezunu olma olasılıklarının azaldığı saptanmıştır (Noll vd., 2010). Ancak bu bulguya ters olarak Himelein (1995) çocukluk dönemi cinsel istismar yaşantısı olan kız öğrencilerin lise eğitimlerine devam ettiğini tespit etmiştir. Çocukluk döneminde ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan bireylerin akademik başarılarının incelendiği bir diğer çalışmada (Coohey vd., 2011) ise akademik başarı ile yaşanan istismarın türünün ve istismarın kronik olup olmama durumunun ilişkili olduğunu ve kronikleşmiş durumlarda matematik başarısının düştüğü bulunmuştur. Bunlara ek olarak, Bademci vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okul terki riski altında olan 52 lise öğrencisinin evlerine yapılan ziyaretler sırasında öğrencilerin evlerinde ihmal ve/veya istismar yaşadıkları saptanmıştır. Benzer bulgular Koçtürk vd.'nin 2019 yılında gerçekleştirdikleri çalışmalarında da görülmektedir. Araştırma en az üç yıl önce kendileriyle cinsel istismar sebebiyle adli görüşme yapılan 73 mağdurla gerçekleştirilmiş olup yaşadıkları olay sonrası kariyer hayatlarının nasıl bir değişim izlediği incelenmiştir (Koçtürk vd., 2019). Araştırmanın sonuçlarına göre okul çağında cinsel istismar yaşayan 61 mağdurun yaklaşık dörtte biri sınıf tekrarı yapmış, yarısı okul terki yaşamış, yalnızca 38 katılımcı öğrenimlerine devam etmiş ve katılımcıların yaklaşık olarak üçte biri meslek seçimini değiştirmiştir. Ancak araştırmacıların da çalışmalarında belirttiği üzere, Türkiye'de ihmal ve istismar mağduru bireylerin kariyer sorunlarının detaylı ele alındığı bir çalışma bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen araştırmalardan da anlaşılacağı gibi çocukluk dönemi ihmal ve/veya istismar yaşantısı bireyin hayatında yıkıcı etkiler bırakabilmektedir. Bununla birlikte her ihmal ve istismar olayının ülke ekonomisine maliyeti olabilmekte ve toplumsal olarak nitelikli iş gücü kaybı, adli iş yükü gibi sorunlara yol açabilmektedir (Klika

vd., 2020; Shahi vd., 2020). Tüm bu nedenlerle bu tez çalışmasında çocukluk dönemi ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan bireylerin yaşadıkları kariyer sorunları ele alınacaktır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tüm dünyada olduğu gibi çocuk ihmali ve istismarı Türkiye’de de yaşanan önemli sorunlardan biridir (Stoltenborgh vd., 2013a; Stoltenborgh vd., 2013b; Stoltenborgh vd., 2015). UNICEF ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından gerçekleştirilen Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması’nın (2010) sonuçlarına göre Türkiye’deki 7-18 yaş grubundaki çocukların %25’inin ihmale, %43’ünün fiziksel istismara ve %3’ünün cinsel istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca Toplumsal Gelişim ve Eğitim Vakfı (YÖRET) tarafından (2020) gerçekleştirilen çalışmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının %72.2’si pandemi sürecinde şiddetin arttığını belirtmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarından yola çıkarak çocuk ihmalinin ve istismarının önemli bir toplumsal sorun olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Koçtürk vd. (2019) cinsel istismar mağdurlarının kariyer gelişimleri ve eğitim durumlarını inceledikleri çalışmalarında katılımcıların cinsel istismar yaşantılarının ardından eğitim hayatlarında ciddi problemler yaşadıklarını belirlemişlerdir. Araştırma sonucunda, katılımcıların %25’inin derslerine odaklanamadığı, %56’sının akademik başarılarında düşüş yaşandığı, %5’inin okulu bıraktığı ve %18’inin akranlarıyla problemler yaşadığı saptanmıştır. Ayrıca cinsel istismar mağduru bireylerin kariyer uyum düzeyleri ve algılanan kariyer engellerinin test edilmesi araştırmacılar tarafından önerilmiştir. Özkan (2022) da çocuğa yönelik olan ihmal ve istismar olgusunun tek bir faktöre bağlanamayacağını bu nedenle de ihmal ve istismar olgusunun farklı yönlerden ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Alanyazın incelendiğinde çocuk ihmalinin ve istismarının birçok yönden ele alınmış olduğu görülmesine rağmen Türkiye’de ihmal ve istismar mağduru üniversite öğrencisi bireylerin kariyer sorunları ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, bu tez çalışmasının alanyazındaki önemli bir boşluğu dolduracağı öngörülmektedir. Şöyle ki elde edilen bulgularla önleyici çalışmalar yapılabileceği gibi üniversite vb. öğrenim

kurumlarındaki öğrencilerin kariyer danışmanlığında da -diğer bir deyişle müdahale sürecinde- yararlanılabilir. Öte yandan, çocuk ihmali ve istismarının önlenmesi ve mağdurlar için gerekli adli, sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerinin sunumu da devlet politikalarında yer alan bir husustur (Koçtürk, 2018). Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019) tarafından yayınlanan On Birinci Kalkınma Planı'nın 613. maddesinde çocuk ihmal ve istismarını önleyici programlar geliştirilmesi, risk altındaki çocuklar için destek hizmetlerinin verilmesi, konuyla ilgili bilimsel çalışmaların yapılması ve farkındalık eğitimlerinin verilmesi hedeflenmektedir. Bunlara ek olarak On Birinci Kalkınma Planı'nın 557 numaralı maddesinin ikinci fıkrasında çocukların hem kendilerini hem de meslekleri tanımalarını sağlamak ve kariyer seçim süreçlerini desteklemek amacıyla kariyer rehberliği hizmetlerinin artırılması vurgulanmaktadır. Dahası, aynı planda gençlerin kariyer gelişimlerini destekleyecek programların uygulanması hedeflenmektedir. Çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantısı olan üniversite öğrencilerinin kariyer sorunlarının ele alındığı bu tez çalışmasının amacının, On Birinci Kalkınma Planında hedeflenen amaçlarla paralellik gösterdiği görülmekte ve bu amaçlara katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve/veya ihmal yaşantılarında cinsiyet bağlamında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi ve üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve/veya ihmal yaşantılarının üniversite öğrencilerinin kariyer streslerini, kariyer hedef tutarsızlıklarını ve psikolojik sağlımlıklarını yordama durumunun sınanmasıdır. Bu bağlamda çalışmada *“Üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve/veya ihmal yaşantılarında cinsiyet bağlamında anlamlı bir fark var mıdır ve üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve/veya ihmal yaşantıları kariyer streslerini, kariyer hedef tutarsızlıklarını ve psikolojik sağlımlıklarını yordamakta mıdır?”* sorusuna cevap aranmıştır.

Alt Problemler Araştırmanın temel amacı kapsamında oluşturulan alt problemlere aşağıda yer verilmiştir.

Çalışmaya ait alt problemler aşağıda sunulmuştur.

1. Araştırmanın bağımsız ve bağımlı değişkenleri olan çocukluk çağı travmaları, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlığı ve psikolojik sağlamlık değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travma puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları değişkeninin toplam puanı ve alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol puanları kariyer stresi puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları değişkeninin toplam puanı ve alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol puanları kariyer hedef tutarsızlığı puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları değişkeninin toplam puanı ve alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol puanları psikolojik sağlamlık puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

Sayıtlar

Türkiye’de öğrenimlerine devam etmekte olan üniversite öğrencilerinden oluşan çalışma grubunun temsil gücünün bulunduğu, araştırma kapsamında araştırmaya katılan katılımcıların kendilerine sunulan Kariyer Stresi Ölçeği (Choi vd., 2011), Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği (Creed ve Hood, 2015), Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (Smith vd.,

2008), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (Bernstein vd., 1994) ve kişisel bilgi formunu gerçeğe en yakın şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıkların ilki çalışma grubunun özellikleridir. Çalışma grubu 2022-2023 öğretim yılında Türkiye'deki üniversitelerde öğrenimlerine devam eden 17-40 yaş aralığından çoğunluğu kadın olan lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ölçme araçları ile ilgilidir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar araştırmada kullanılan Kariyer Stresi Ölçeği'nin (Choi vd., 2011), Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği'nin (Creed ve Hood, 2015), Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin (Smith vd., 2008), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin (Bernstein vd., 1994) ölçtüğü niteliklerle ve kişisel bilgi formunda istenen bilgilerle sınırlıdır. Araştırmanın üçüncü sınırlılığı ise çalışmanın deseninden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada betimsel araştırma yöntemi kullanıldığı için neden-sonuç ilişkisi kurulamamaktadır. Araştırmanın dördüncü ve son sınırlılığı verilerin çevrim içi ortamda toplanmış olmasıyla ilişkilidir. Verilerin çevrim içi toplanmış olmasından dolayı internet erişimi olmayan öğrencilere ulaşılamamıştır.

Tanımlar

Çocuk İhmal ve İstismarı: Çocuğun sağlığına, hayatına, gelişimine, ilişkilerdeki güven duygusuna zarar veren her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ve diğer sömürü türleridir (DSÖ, 2020). İhmal çocuğun ebeveyninin veya çocuğa bakım veren kişinin çocuğun sağlık, eğitim, barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını sağlamaması olarak tanımlanırken (DSÖ, 1998); çocuk istismarı ebeveyn veya bakım veren kişiler tarafından uygulanan çocuğa kasıtlı zarar veren ve her açıdan gelişimini ve sağlığını olumsuz yönde etkileyen davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2019). Bu tez çalışması kapsamında ihmalin fiziksel, duygusal, tıbbi, sosyal ihmal ve eğitim ihmal türleri, istismarın ise fiziksel, duygusal ve cinsel istismar türleri çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Bu çalışmada çocukluk çağı travmaları Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol puanları ile değerlendirilmektedir.

Psikolojik Sağlık: Psikolojik sağlık kavramının alanyazında farklı tanımları bulunmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak Doğan (2015) psikolojik sağlık kavramını hastalıklardan, psikolojik sorunlardan, olumsuz yaşantılarında ya da stresten çabuk bir şekilde kurtulabilme, iyileşme ve kendini toparlayabilme gücü olarak ifade etmektedir.

Kariyer Sorunları: Bireylerin kariyer yaşamlarında, kariyer gelişimlerinde karşılaşılabilecekleri tüm problemler kariyer sorunları olarak ele alınmaktadır (Gündüz ve Şahin, 2006). Bu çalışmada bireylerin yaşadıkları kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık sorunları ele alınmıştır. Bu bağlamda kariyer stresi bireylerin kariyer hayatlarında yaşadıkları sorunlardan kaynaklanan stresi olarak tanımlanırken (Üzüm vd., 2018), kariyer hedef tutarsızlığı bireyin kariyeri anlamında hedeflediği konum ile hali hazırda sahip olduğu konumu arasındaki tutarsızlığı ifade etmektedir (Higgins, 1987).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırmanın kuramsal temeline ilişkin çocuğa yönelik kötü muamele kavramına, bu kavramın türlerine, yaygınlık ile ilgili çalışmalara ve maruz kalan bireylerde görülebilecek etkilerle ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Ardından kariyer ve kariyer sorunlarıyla ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

Çocuğa Yönelik Kötü Muamele

Hutchison (1990), İngilizce’de “child maltreatment” olan ve Türkçe’ye çocuğa yönelik kötü muamele olarak çevrilen bu kavramın ortak bir şekilde tanımlanamadığını, kavramın tanımlanmasına yönelik farklı yaklaşımlar olduğunu ifade etmiştir. Ancak yine de çocuğa yönelik kötü muamele kavramının “çocuklara fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranılmasıyla, cinsel istismarla, çocuklara yönelik ilgisizlik ve ihmalkarlıkla, ayrıca çocukların ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürülmesiyle” ilgili olduğu Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2006) tarafından bildirilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün bu tanımından çocuğa yönelik kötü muamele kavramının çocuk ihmali ve istismarı kavramlarının her ikisini de kapsayan genel bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle çocuğa yönelik kötü muamele kavramı bu bölümde “Çocuk İstismarı” ve “İhmal” olmak üzere iki farklı başlıkta incelenecektir.

Çocuk İstismarı

Çocuk istismarı, kavram olarak alanyazına girmeden önce de bir sorun olarak var olan, günümüzde de devam eden ve maalesef gelecekte de var olacağı öngörülen bir sorundur ve kısaca “*çocuğa yönelik her türlü şiddet*” (Polat, 2019) olarak tanımlanabilmektedir. Çocuk istismarı ülke, kültür, din, etnik köken vb. fark etmeksizin dünyanın her yerinde çocukları ve ilerleyen hayatlarında geleceğin yetişkinlerini etkileyen bir problemdir. Devletler bu problem ile baş etmek adına politikalar geliştirmekte, önleyici ve iyileştirici hizmetler sunmaktadır. Örneğin çocuk haklarını korumak amacıyla 1989

yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve neredeyse tüm devletlerin imzalamış olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre (1989) devletler çocukların öncelikle yaşama ve gelişme haklarını korumalı ve buna yönelik önlemler almalıdır. Türkiye'de de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk istismarına karşı alınabilecek önlemler yasalaştırılmıştır.

Çocuk istismarı temel olarak fiziksel, cinsel ve duygusal istismar olmak üzere üç farklı grupta ele alınmaktadır. Aşağıda her bir istismar türüne detaylı olarak yer verilmiştir.

Fiziksel İstismar

İlk olarak Kempe vd. tarafından "Battered Children Syndrome" (örselenmiş çocuk sendromu) nitelendirilen fiziksel istismar (akt., Erol, 2007) en kısa haliyle çocuklara uygulanan fiziksel şiddet olarak tanımlanabilir. Polat (2019) fiziksel istismarın farklı kategorilerde incelendiğini aktarmıştır. Bu kategoriler şu şekilde sıralanabilir:

İstismarı yapan kişiye göre:

- *Ebeveynler tarafından uygulanan istismar (Parental abuse)*: Aile içinde gerçekleşen ve bilinçli olarak gerçekleşen yaralanmalardır.
- *Kurumda istismar (Institutional abuse)*: Ev dışındaki okul, yuva, yetiştirme yurdu vb. kurumlarda öğretmenler ve/veya yöneticiler tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilen fiziksel istismar olgularıdır.

İstismarın uygulanma şekline göre:

- *Aletsiz saldırılar*: Bu istismar türü gerçekleştirilirken herhangi bir aletten faydalanılmamaktadır. Tokat, yumruk, tekme atmak; sarsma, saç çekme vb. davranışlar ile gerçekleşen fiziksel istismar olgularını kapsamaktadır.
- *Aletli saldırılar*: Bu tip istismar olgularında ise zarar vermek amacıyla kemer, kayış, hortum, herhangi bir ev eşyası vb. aletlerin kullanıldığı görülmektedir.

Kara vd. (2004) yukarıda belirtilen fiziksel istismar sınıflandırmasından farklı olarak fiziksel istismarın uygulanma şekline göre aşağıdaki gibi kategorilerde incelemişlerdir.

- *Dövme (dayak atma)*: Genellikle elle veya sert bir cisimle kafa, boyun ve gövde çevresine vurulması yoluyla oluşan morluklar ile görülmektedir.

- Yanıklar: Genellikle sıcak bir nesnenin doğrudan çocuğun vücuduna temas ettirilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir.
- Zehirlenme: Bir istismar şekli olarak çocukların kasıtlı olarak zehirlenmesi yaygın olarak görülmesine de çok yüksek ölüm riskine sahip olduğu için dikkate alınmalıdır.
- Sarsılmış Bebek Sendromu: İlk olarak Amerikan radyolog John Caffey tarafından 1972 yılında tanımlanmıştır. Bu sendrom bir bebeğin ya da küçük bir çocuğun şiddetli bir biçimde sarsılması sonucu oluşan beyin hasarları ile karakterize edilmektedir.
- Munchausen by Proxy Sendromu (Polle Sendromu/Vekaleten Yapay Bozukluk): Bu sendrom fiziksel istismar olguları arasında nadir rastlanan ancak ölümcül olabilen bir sendromdur. Polle sendromu olgularında bakım veren kişi kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocukta olmayan semptomlar üretmekte veya semptomların ortaya çıkışını tetikleyerek çocuğu yanlış tıbbi veya psikolojik tedaviye zorlamaktır.

Cinsel İstismar

“Henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, bir erişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak için güç kullanma, tehdit ya da kandırma yolu ile kullanılması” olarak tanımlanmaktadır (Aktepe, 2009). Cinsel istismar kavramının tanımlanmasında ve hangi davranışların cinsel istismar olarak değerlendirilebileceği hakkında ortak bir kanıya ulaşılamamış olması yapılan epidemiyolojik çalışmaların sonuçlarını etkilemektedir (Lawson, 1993; Renk vd., 2002). Ayrıca cinsel istismar her toplumda sıklıkla yaşanan bir durum olmasına karşın çoğunlukla gizli tutulmakta ve adli birimlerle paylaşılmamaktadır (Alpaslan, 2014; Çeçen, 2007). Bu nedenle gerçek istismar verilerine ulaşmak zorlaşmaktadır.

Avcı ve Tahiroğlu (2007) cinsel istismarın beş farklı türü olduğunu ifade etmektedir. Aşağıda bu türlere yer verilmiştir.

- (a) Temas İçermeyen Cinsel İstismar: Bu cinsel istismar türü cinsel içerikli konuşmalar, röntgencilik ve teşhirciliktir.

- (b) Cinsel Dokunma: Bu istismar türünde istismarcı kişi ya kendisi kurbanı dokunabilir ya da kurbanı istismarcının kendisine dokunmasına zorlayabilir.
- (c) İnterfemoral İlişki: Sürtünme yoluyla gerçekleştirilen cinsel istismar türüdür.
- (d) Cinsel Penetrasyon: Genital ve/veya anal ilişki ile, bir nesne veya parmak kullanarak penetrasyon şeklinde gerçekleşen cinsel istismar türüdür.
- (e) Cinsel Sömürü: Çocuk pornografisi ve fuhuş içeren cinsel istismar türüdür.

Duygusal İstismar

Trocmé vd. (2001) duygusal istismarı “çocuğun aşırı düşmanca cezai muamele görmesi ya da aşırı sözlü tacizin neden olduğu zihinsel, duygusal ya da gelişimsel sorunlardan dolayı ciddi bir şekilde zarar görmesi” olarak tanımlarken (akt. Üstündağ, 2020); Acehan vd. (2013) bu kavramı kısaca “çocuğun bakımına ve duygusal bütünlüğüne zarar veren her türlü eylem” olarak tanımlamışlardır. Ayrıca Kanak ve Çelik (2018) duygusal istismar kavramını “çocukların ihtiyaç duydukları ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılarak psikolojik hasara uğratılması” olarak tanımlamaktadırlar. Duygusal istismar bulguları açısından fiziksel ve cinsel istismar kadar anlaşılır değildir ve çoğu zaman bireyler duygusal istismar uyguladığını ya da bu duruma maruz kaldığını fark bile edememektedir (Baskak, 2023).

Glaser (2020) duygusal istismarın beş türü olduğunu ifade etmektedir. Bu türlere aşağıda yer verilmiştir.

- (a) Reddetme: Çocuğu küçük düşürme ve aşağılamayı içeren duygusal istismar türüdür.
- (b) Terörize Etme: Çocuğa fiziksel zarar verme tehlikesi bulunan davranışlarda bulunmaktır.
- (c) Yozlaştırma: Çocuğun sosyal gelişimine zarar verecek davranışların desteklenmesidir.

(d) İzolasyon: Çocukların yetişkinlerle ve/veya yaşlılarıyla iletişim kurmasına fırsat tanıyan durumların reddedilmesidir.

(e) Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme: Çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik oluşan beklentilerinin reddedilmesidir.

Sonuç olarak, tüm dünyada ortak bir problem olan çocuk istismarının farklı şekillerde gerçekleştiği görülmektedir. Çocuk istismarının türleri ve nasıl gerçekleştikleri incelendiğinde, bakımverenin çocuğa kasti olarak zarar verme girişimleri olduğu anlaşılmaktadır.

İhmal

Çocuk ihmali, 18 yaşından küçük çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıkları için temel ihtiyaçları olan barınma, beslenme, korunma, sevgi, eğitim gibi ihtiyaçlarının bakımveren kişilerce karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır (Bayraktar, 2015). Çocuk istismarı ve alt boyutlarında olduğu gibi çocuk ihmali kavramını da tanımlamak zordur. Çocuk ihmalinin farklı türlerinin bulunması ve gerçekleştirilen araştırmalarda ortak bir kabulün bulunmaması kavramın tanımlanmasını zorlaştıran faktörlerdendir (Child Welfare Information Gateway, 2015). Ayrıca verilen bakımın yeterli veya yetersiz olduğunu ifade etme yani bir kesim noktası belirleme konusunda da netlik bulunmamaktadır (Dubowitz, 2014).

Çocuk ihmali ve istismarı olguları çoğunlukla birbirinden ayrı olarak gerçekleşen olaylar değildir. Öyle ki Taner ve Gökler (2004) fiziksel ve cinsel istismar vakalarının %90'ında ihmalin de yer aldığını aktarmaktadır. Ayrıca tüm istismar olgularının %48-%63'ünün ihmali ile birlikte gerçekleştiği bildirilmektedir (Çamurdan, 2008). Benzer şekilde gerçekleştirilen araştırmalarda da çocuk istismarı ve ihmali çoğunlukla birlikte ele alınmaktadır. Örneğin Bakır ve Kapucu (2017) gerçekleştirdikleri çalışmalarında 1995-2016 yılları arasında Türkiye'de çocuk ihmali ve istismarı konusunda gerçekleştirilen 128 araştırma makalesini incelemiş ve çalışmaların %45.31'inde ihmali ve istismarın birlikte incelendiğini tespit etmiştir. Ayrıca istismar ve ihmali olgularını birbirinden ayırt etmek zor

olsa (Polat, 2019) da çocuk istismarının aktif, ihmalin ise pasif bir süreç olduğu ifade edilmektedir (Bayraktar, 2015).

Çocuk ihmali fiziksel, duygusal, eğitim, tıbbi ve sosyal ihmal olmak üzere beş farklı başlıkta incelemek mümkündür. Aşağıda sırasıyla çocuk ihmalinin bu türlerine yer verilmiştir.

Fiziksel İhmal

Çocuğa bakımveren kişilerce çocuğun yeterli beslenmemesi sonucu büyümesinde ve gelişmesinde yaşanan her türlü gerilikler, beden temizliği, uygun yaşam koşullarının sağlanmaması, bağımlılık yapan maddelere karşı koruyucu davranılmaması gibi eylemsizlikler fiziksel ihmal olarak nitelendirilebilir (Bayraktar, 2015).

Duygusal İhmal

Çocuğa bakımveren kişilerce çocuğun duygusal istek ve ihtiyaçlarına cevap verilmemesi, yok sayılıp görmezden gelinmesi, çocuğa sevgi, ilgi ve alaka gösterilmemesi gibi davranışlar veya eylemsizlikler duygusal ihmal olarak değerlendirilmektedir (Bayraktar, 2015).

Eğitim İhmali

Uygun yaşa gelmiş olmasına rağmen bakımveren kişilerce çocuğun okula gönderilmemesi, okula devam eden çocuğun okuldan alınması, özel eğitim ihtiyacı varsa bunun karşılanmaması gibi eylem veya eylemsizlikler eğitim ihmali (Bayraktar, 2015).

Tıbbi İhmal

Çocuğa bakımveren kişilerce çocuğun sağlık kontrollerinin zamanında gerçekleştirilmemesi, aşılarının yapılmaması, uzmanlar tarafından önerilen tedavilere uyulmaması, ortez ve protez ihtiyaçlarının karşılanmaması, ihtiyaç duyulduğunda sağlık hizmetleri sunan kurumlara başvurulmaması gibi eylemsizlikler tıbbi ihmal olarak nitelendirilmektedir (Bayraktar, 2015).

Sosyal İhmal

Bu ihmal türü çocuğa bakım veren kişiler yerine daha çok devlete bağlı kurum ve kuruluşların hizmetlerine ilişkindir (Bayraktar, 2015).

Sonuç olarak, çocuk istismarı gibi çocuk ihmalinin de farklı şekillerde gerçekleştiği görülmektedir. Çocuk ihmalinin türleri incelendiğinde çocuğun ihtiyaçlarına yanıt vermeme, eylemsiz ve tepkisiz kalma gibi tutumların hâkim olduğu görülmektedir.

Kariyer Sorunları

Kariyer kavramı farklı şekillerde tanımlansa da Yeşilyaprak (2020) tarafından yaşamın herhangi bir döneminde sahip olunan tüm rollerin gerektirdiği etkinliklerin birleşimi olarak tanımlamaktadır. Bir “çalışan” olmak bu rollerin yalnızca birisidir. Bir diğer tanımlamaya göre ise kariyer seçilen meslek alanında ilerlemek, bununla birlikte daha fazla para kazanmak, daha fazla sorumluluk almak, daha fazla prestij ve saygınlık kazanmaktır (Aytaç, 1997; akt., Gündüz ve Şahin, 2006). Ayrıca kariyerin yaşam boyu devam ettiği, meslek öncesi-mesleğin icrası-meslek sonrası da kapsadığı ifade edilmektedir (Yeşilyaprak, 2020).

Yaşam boyu devam eden kariyer gelişiminin aşamaları ile ilgili farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Aşağıda bu sınıflandırmaların bazılarını yer verilmiştir.

Super’ın Yaşam Boyu-Yaşam Alanı Kuramı

Bu kurama göre kişinin yaşamı boyunca karşısına çıkacak ve aşması gereken bazı gelişimsel görevler vardır. Bu gelişimsel görevler belirli yaş aralıklarında tanımlanmıştır. Bu kuramın gelişim dönemlerine aşağıda yer verilmiştir (Super, 1975).

- (a) Büyüme Dönemi (0-14 yaş): Birey bu aşamada çevre ile olan etkileşimi sayesinde yetenek, ilgi ve değerlerini geliştirmektedir. Bu dönemde çocuğun karşısına çıkan fırsatlar ve edindiği deneyimler sayesinde yetenek, ilgi ve deneyimleri ortaya çıkmaktadır, bunlar da ilerleyen yıllarda hangi mesleği seçeceği etkin rol oynamaktadır. Ayrıca bu dönem kendi içinde *hayal, ilgi ve yetenek* olmak üzere üç alt evreye ayrılmaktadır.

- (b) Keşfetme Aşaması (15-24 yaş): Ergenlik dönemine denk gelen bu süreçte birey kendisini keşfettiği, kariyer gelişimine ilişkin yeni alternatifler denediği bir dönem geçirmektedir. Bu dönemde birey kendini tanıırken aynı zamanda iş dünyasının gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda da araştırmalar yapmaktadır. Keşfetme dönemi kendi içinde *billurlaşma*, *belirleme* ve *uygulama* olmak üzere üç alt evreye ayrılmaktadır.
- (c) Yerleşme Aşaması (25-44 yaş): Bu dönem eğitim hayatının bitmesi ve kişinin iş hayatına atılması ile kendini göstermektedir. Birey bu süreçte kendine en uygun işin arayışındadır. Yerleşme aşaması kendi içinde *karar kılma*, *sağlamlaştırma* ve *ilerleme* olmak üzere üç alt evreye ayrılmaktadır.
- (d) Sürdürme Aşaması (45-65 yaş): Bu dönem bireyin mesleğini ve işini devam ettirdiği, bulunduğu konumu korumaya çalıştığı bir dönemdir. Sürdürme aşaması kendi içinde *koruma*, *güncelleme* ve *yenilik* olmak üzere üç alt evreye ayrılmaktadır.
- (e) Geri Çekilme (Çöküş) Aşaması (65 yaş ve sonrası): Bu dönem yaşlılık ile enerjinin düştüğü, ilginin kaybedildiği bir dönemdir. Geri çekilme aşaması kendi içinde *yavaşlama*, *emeklilik planı* ve *emeklilik dönemi* olmak üzere üç alt evreye ayrılmaktadır.

Gottfredson'ın Daraltma-Uzlaşma Kuramı

Belirli mesleklerin bireylere neden daha cazip geldiğini açıklarken gelişimsel perspektiften yararlanmaktadır. Kuramda bahsedilen süreçler Siyez (2020) tarafından aşağıdaki gibi aktarılmıştır.

- (a) Yaşa bağlı olarak bilişsel becerilerde gelişme (*bilişsel büyüme*)
- (b) Kendine yönelimin artması ve benlik gelişimi (*öz yaratım*)
- (c) Kademeli şekilde en az tercih edilen mesleki alternatiflerin elimine edilmesi (*daraltma*)
- (d) Meslek seçiminde dışsal sınırların farkına varılması ve uyum sağlanması (*uzlaşma*)

Kuramın daraltma aşamasında yaş aralıklarına göre farklı süreçlerden geçilmektedir. Siyez (2020) bu süreçleri şu şekilde aktarmaktadır:

- (a) Büyüklük ve Güce Yönelim Aşaması (3-5 yaş): Bu yaş döneminde büyüsel düşünmeden sezgisel düşünmeye geçen çocuklara göre yetişkinler güç sahibidirler ve bu gücün kaynağı sahip oldukları işleridir.
- (b) Cinsiyet Rollerine Yönelim (6-8 yaş): Bu dönemde çocuklar bireylerin farklı rollere sahip olduğunu fark etmeye başlar. Ayrıca mesleklere olan farkındalık da artar. Bu dönemin en önemli özelliği ise çocukların mesleklere kendi cinsiyetlerine uygun olup olmadığını değerlendirerek yaklaşıyor olmasıdır. Çocuklar mesleklerin daraltılma sürecinde ilk sınırları cinsiyet rollerine göre çizmekte, kendi rolüne uygun olmayan meslekleri alternatifleri arasından çıkarmaktadır.
- (c) Sosyal Değerlere Yönelim (9-13 yaş): Bu dönemde çocuklarda gelişen soyut düşünebilme yeteneği ile çocukların mesleklere ilişkin sorgulama kapasiteleri de artmaktadır. Mesleğin getireceği statü, elde edilecek gelir, eğitim ve meslek ilişkisi düşünülen konulardır.
- (d) İçsellğe, Biricik Ben'e Yönelim (14 yaş ve üstü): Bu dönem ergenlik dönemi ile birlikte yaşanan bir dönemdir. Birey toplumda istenilen konuma gelebilmek adına kimliğiyle ilgili bazı sorgulamalar yapmaktadır. Bu döneme kadar meslekler arasında yapılan elemeler bilinçli değilken, bu dönemde gerçekleştirilen elemeler bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

Kariyer gelişimi sırasında karşılaşılabilecek birtakım sorunlar da bulunmaktadır. Gündüz ve Şahin (2006) bu sorunları (a) kişisel sorunlar, (b) örgütsel sorunlar ve (c) kariyer evreleri sorunları olmak üzere üç başlık altında toplamıştır:

- (a) Kişisel Sorunlar: Cinsiyetten kaynaklanan sorunlar, ay ışığı, çift kariyerli eşler, çift kariyerlilik, stres ve endişe gibi sorunlar bu alanda yer almaktadır.
- (b) Örgütsel Sorunlar: İşten çıkarılmak, gözden düşmek, engellenme, çalışma ortamından kaynaklanan sorunlar bu alanda yer almaktadır.

(c) Kariyer Evreleri Sorunları: Kariyer gelişimi sürecinde geçirilen evrelerde yaşanan sorunlardır. Başlangıç dönemi sorunları, kariyer ortası sorunları ve kariyer sonu sorunları olarak incelemek mümkündür.

Bireylerin kariyer gelişim süreçlerinde karşılaşılabilecekleri sorunlar arasında kariyer stresi de yer almaktadır. Kariyer stresi kariyer gelişimi görevlerinde başarısızlık gibi durumlarda ortaya çıkan ve diğer kariyer gelişimi görevlerinin yerine getirilmesine engel olan bir durumdur (Creed vd., 2016). Bir diğer tanımına göre kariyer stresi kariyerle ilgili karar alma, kariyer planı yapma ve kariyer hedefi belirleme konusunda yaşanan strestir (Creed ve Gagliardi, 2015). Kariyer stresi bir dizi olumsuz duyguyu (ör. depresyon, anksiyete, suçluluk ve umutsuzluk (Larson vd., 1994)) da içeren bir sorundur. Benton vd. (2003) kariyer stresinin eğitim alanında yaygın bir durum olduğunu ifade etmektedirler. Öyle ki, üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerine başvuran öğrencilerin neredeyse %25'i bu sorunu yaşamaktadır (Benton vd., 2003). Ayrıca Creed ve Gagliardi (2015) kariyer stresinin üniversite öğrencilerinin iyi oluş düzeylerinin önemli bir göstergesi olduğunu belirtmektedirler. Gizir (2005) de üniversite öğrencilerinin en sık yaşadığı üçüncü sorunun kariyer sorunları olduğunu bildirmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde öğrencilikten iş yaşamına geçiş sürecinde üniversite mezunlarının kariyer stresi yaşamaları olası olarak görülmektedir (Li vd., 2023).

Kariyer stresi yaşamamanın sebepleri arasında kariyer konusunda karar verememek, mesleki kimlik kazanamamak, uygun olmayan kariyer, zayıf bir hazırlık süreci, kariyer hedef tutarsızlık ve bireyin kendi hedefleri ile ailesinin birey hakkında düşündüğü hedeflerin tutarsızlığı gibi faktörler gösterilmektedir (Li vd., 2023). Türkiye şartlarına bakıldığında üniversitelere giriş sınavının ardından gerçekleştirilen tercihlerde çoğu öğrencinin bir meslek sahibi olmak ya da ekonomik kaygılar gibi gerekçelerle herhangi bir ilgisinin olmadığı alanlara yöneldiği görülmektedir (Gündoğan vd., 2007). Bu açıdan bakıldığında ise bu koşullar altında üniversite eğitimine başlayan öğrencilerin kariyer stresi yaşamaları kaçınılmaz olarak görülmektedir (Şensoy ve Siyez, 2019).

Kariyer gelişimi sürecinde karşılaşılabilecek bir diğer sorun da kariyer stresinin bir sebebi olabileceği ifade edilen (Li vd., 2023) kariyer hedef tutarsızlığıdır. Dietrich vd. (2012) bir kariyer hedefi belirlemenin ve bu hedefe uygun aktivitelerde yer almanın genç yetişkinler için bir gelişim görevi olduğunu ifade etmektedirler. Bu kariyer gelişim sürecinde birçok genç yetişkin kariyer hedeflerine ulaşma konusunda bazı engellerle karşılaşmakta ve bu engellerle baş etmek durumunda kalmaktadır ve bunun sonucuna belirledikleri hedeflere ulaşma noktasında problem yaşamaktadırlar (Uno vd, 2010). Genç yetişkinlerin belirledikleri hedeflere ulaşma sürecinde olmaları gereken veya olmayı bekledikleri nokta ile gerçekte buldukları nokta arasındaki fark kariyer hedef tutarsızlığı yaşanmasına yol açmaktadır (Anderson ve Mounts, 2012). Ayrıca Higgins (1987) bu tutarsızlığı belirlemede bireyin algısının ve bakış açısının rol oynadığını belirtmektedir.

Kariyer hedef tutarsızlığının bireyler açısından bazı sonuçları da bulunmaktadır. Öncelikle kariyer hedef tutarsızlığı yaşayan bireyler başarısızlık hissi ve hayal kırıklığı yaşamaktadırlar (Creed vd., 2015). Yaşanan bu hisler bireylerin hedeflerine ulaşmak için gösterdikleri çabayı azaltmalarına ve/veya beklentilerini düşürmelerine yol açmaktadır (Lord vd., 2010). Bunun yanında kariyer hedef tutarsızlığının bireylerin iyi oluşlarında ve ruh sağlıkları üzerinde de olumsuz etkileri olduğu ifade edilmektedir (Fejfar ve Hoyle, 2000). Nitekim Ferguson vd. (2010) akademik alanda yaşanan tutarsızlığın ergenlerin yaşadığı düşük özgüven ve depresif semptomlarla ilişkili olabileceğini saptamışlardır.

Sonuç olarak, kariyer gelişimini diğer gelişimsel süreçlerden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Herhangi bir gelişimsel süreçte yaşanan problem diğerlerinde de kendini gösterebilmektedir. Bu nedenle çocukluk döneminde yaşanan istismar ve/veya ihmal yaşantılarının bireylerin kariyerinde de sorunlara yol açabileceği söylenebilir. Yaşanan bu sorunlar arasında yer kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlığı da birbiri ile ilişkili görülen iki problem alanıdır. Özellikle üniversite öğrencileri arasında yaygın olduğu bilinen iki sorun da bireylerin hayatlarında önemli olabilecek sonuçlara yol açabilmektedir.

Psikolojik Sağlamlık

İnsan hayatı boyunca olumlu olduğu kadar olumsuz birçok yaşam olayı yaşamaktadır. Beklenmedik kayıplar, doğal afetler, şiddet, savaşlar bu olumsuz deneyimlerden yalnızca birkaç tanesidir (Yavuz, 2023). Psikolojik sağlamlık araştırmaları neden bazı insanların yüksek strese yenik düşerken, bazı insanların istismar ve kayıplar gibi olumsuz deneyimlere rağmen nasıl hayata yeniden uyum sağlayabildiğine odaklanmaktadır (Rutter vd., 2010). Bu bağlamda psikolojik sağlamlık Newman (2005) tarafından her türlü stres verici olay karşısında uyum sağlama becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanımda psikolojik sağlamlık “hastalıklardan, psikolojik sorunlardan ve olumsuz yaşantılardan ya da stresten çabuk bir şekilde kurtulabilme, iyileşme ve kendini toparlayabilme gücü” olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2015). Ayrıca Türkçe alanyazında psikolojik sağlamlık kavramının “kendini toparlama gücü” (Kararımak, 2007; Terzi, 2006;), “ego sağlamlığı” (Önder ve Günay-Ogelman, 2011) ve “yılmazlık” (Çakar, Karataş ve Çakır, 2016) olarak kullanıldığı da görölmektedir. Psikolojik sağlamlığın ortaya çıkmasında *risk/olumsuz yaşam deneyimi* anahtar rol konumundadır (Gizir, 2007). Öyle ki üzerinde durulan psikolojik sağlamlık kavramı son yıllarda çocukluk ve ergenlik dönemindeki olumsuz yaşam olaylarıyla ilişkili olarak incelenmektedir (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009).

Psikolojik sağlamlık ile ilgili gerçekleştirilen daha eski araştırmalarda psikolojik sağlamlığın değişmeyen/durağan bir yapısı olduğu düşünülürken son yıllarda içsel kaynaklar ve çevresel etkileşimler sayesinde ortaya çıkan dinamik bir süreç olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır (Yavuz, 2023). Psikolojik sağlamlığın herhangi bir olumsuz durumla karşılaşıldığında koruyucu faktörler ve risk faktörlerinin etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Kararımak, 2006). Koruyucu ve risk faktörlerinin yanı sıra alanyazında olumlu sonuçlar olarak geçen bir diğer bileşeni daha vardır (Doğan ve Yavuz, 2020). Aşağıda psikolojik sağlamlık konusundaki koruyucu ve risk faktörlerine dair bilgiler aktarılmıştır.

Psikolojik Sağlamlıkta Koruyucu Faktörler

Koruyucu faktörler, yaşanan olumsuzluklara karşı bireyin yapıcı tepkiler vermesini kolaylaştıran faktörler olarak tanımlanmaktadır (Kararımak, 2006). Bir diğer tanımlamaya göre ise koruyucu faktörler risk faktörlerinin etkisini azaltan unsurlardır (Durlak, 1998). Zolkoski ve Bullock (2012) dört farklı koruyucu faktörden söz etmektedir. Bunlar empati ve iletişim becerileri ile ilişkilendirilen *sosyal kabiliyet*, kendi hayatı hakkında karar alabilme inancı ile ilişkilendirilen *iç kontrol odağı*, *problem çözme becerileri*, öz saygı, öz kontrol ve öz yeterlik ile bağlantılı görülen güçlü bağımsızlık/özerklidir. Ayrıca mizah yeteneği (Cheung ve Yue, 2012), olumlu ebeveyn tutumları (Masten ve Coatsworth, 1998) ve duygusal zekâ (Schneider vd., 2013) da koruyucu faktörler arasında gösterilmektedir. Aşağıda Gizir (2007) tarafından aktarılan koruyucu faktörlerin bazılarına yer verilmiştir.

Tablo 1

Psikolojik Sağlamlık Araştırmalarında Ele Alınan Koruyucu Faktörler

Bireysel Koruyucu Faktörler	Ailesel Koruyucu Faktörler	Çevresel Koruyucu Faktörler
Zekâ	Destekleyici ebeveyn	Sosyal çevreden destekleyici bir yetişkinle olumlu ilişki
Akademik Başarı	Etkili ebeveynlik	Akran desteği
Yaşam hedefleri ve geleceğe yönelik olumlu beklentiler	Çocuğa yönelik gerçekçi beklentiler	Etkili toplumsal kaynaklar (okul, organizasyon vb.)
İyimserlik ve Umut		
Sağlık		

Psikolojik Sağlamlıkta Risk Faktörleri

Yaşam boyu karşılaşılabilecek olumsuz yaşantılar risk faktörleri olarak gösterilmektedir (Kararımak, 2006). Psikolojik sağlamlığa ilişkin risk faktörleri arasında toplumsal travmalar, savaş ve afet durumları (KC vd., 2019), sosyoekonomik yetersizlik (Schoon vd., 2004), olumsuz çocukluk yaşantıları (Bellis vd., 2018), şiddet (Fergus ve Zimmerman, 2005), çocuk istismarı (Margolin ve Vickerman, 2007) ve ihmal (Topitzes vd., 2014) yer almaktadır.

Yukarıdakilere ek olarak, risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin yanında olumlu sonuçların varlığı uyumu kolaylaştıran ve psikolojik sağlamlığa katkı sağlayan bir diğer unsurdur (Doğan ve Yavuz, 2020). Gelişim görevlerinin yerine getirilmesi ve psikopatolojinin olmayışı (Masten, 2014) katkı sağlayan unsurlardandır.

Sonuç olarak, psikolojik sağlamlık olgusunun bireyde oluşumuna dair farklı görüşler olduğu görülmektedir. Bu görüşlerden birinin psikolojik sağlamlığın değişmeyen, sabit yapısına; diğerinin ise dinamik yapısına vurgu yaptığı bilinmektedir. Ayrıca psikolojik sağlamlığa dair alanyazında geçen koruyucu faktörler, risk faktörleri ve olumlu sonuçlar kavramları psikolojik sağlamlığın bahsedilen dinamik yapısında etkilidir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çalışmanın ana konusunu oluşturan değişkenler ile ilgili gerçekleştirilmiş ulusal ve uluslararası çalışmalar özetlenmiştir.

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ile İlgili Araştırmalar

Çocuk istismarının yaygınlığı ile ilgili alanyazın incelendiğinde çocuk istismarının farklı toplumlarda tanımının ve kapsamının değişkenlik göstermesi ve konuya atfedilen önemin farklılaşması nedeniyle yapılan yaygınlık çalışmalarının her zaman başarılı olmadığı vurgulandığı görülmektedir (Kaytez vd., 2018). Ancak yine de çocuk istismarının yaygınlığını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmalar durumun tüm dünyada oldukça yaygın olduğuna işaret etmektedir. Örneğin Amerika'da hizmet veren ABD Çocuk Bürosu 2018 yılında yaklaşık 678.000 çocuğun istismar veya ihmal mağduru olduğu bildirmiştir. Bu çocukların %10,7'si fiziksel istismar ve %7'sinin cinsel istismar mağduru olduğu tespit edilmiştir (ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı, 2018).

Örneklemini Balkan ülkelerinden 42.194 çocuğun oluşturduğu başka bir çalışmada katılımcıların %50'yi aşkın oranla fiziksel ve/veya psikolojik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Nikolaidis, 2018). Ayrıca Avrupa özelinde yürütülen tahminlere göre Avrupa'da her beş çocuktan biri cinsel istismar mağdurudur (Tunçer, 2018).

Ulusal ölçekte gerçekleştirilen araştırmaların dışında dñya genelindeki durumu ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiş olan meta-analiz çalışmaları da yer almaktadır. Örneğin Barth vd. (2013) 24 ÷lkede gerçekleştirilen 55 farklı çalışmayı sistematik olarak incelemişlerdir. Bu incelemeler sonucunda ocuk cinsel istismarının dñyadaki yaygınlığının %3 ile %31 arasında değiştiğini tespit etmişlerdir.

Türkiye'de ocuk istismarının yaygınlığını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırma sayısının kısıtlı olduğu gör÷lmektedir. Ancak yapılan araştırmalar fiziksel istismar oranının %15 ile %75 arasında değiştiğini, cinsel istismar oranının ise %20 düzeyinde olduğunu göstermektedir (Aksel ve Yılmaz Irmak, 2005; Korkmazlar-Oral vd., 2010).

Yine Türkiye'de gerçekleştirilen bir diğer araştırmanın sonucuna göre 7-18 yaş grubundaki çocukların %56'sı fiziksel istismara, %49'u duygusal istismara ve %10'u cinsel istismara tanıklık etmiş; aynı yaş grubundaki çocukların %25'i ihmal, %45'i fiziksel istismar ve %50'si duygusal istismar mağdurudur (Korkmazlar-Oral vd., 2010). Ayrıca 2001-2014 yılları arasında Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma, Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne yönlendirilen kız çocuklarının %76,3'ü cinsel istismar, %52,2'si ise fiziksel istismar mağduruyken; erkek çocuklarının %23,8'inin cinsel istismar, %47,8'inin fiziksel istismar mağduru olduğu tespit edilmiştir (Paslı, 2017; akt. Paslı, 2020).

Fiziksel İstismarın Yaygınlığı ile İlgili Araştırmalar. Fiziksel ve duygusal istismarın en sık gör÷len istismar türleri olduğu bildirilmekte (Beyaztaş vd., 2014; Paslı, 2020) ve Türkiye gibi dayağı bir ceza yöntemi olarak kullanan kùltürlerde fiziksel istismarın gör÷lme sıklığının arttığı (Beyaztaş vd., 2014; Polat, 2019) ekonomik olarak gelişmiş ÷lkelerde fiziksel istismarın gör÷lme sıklığının %4 ile %16 arasında değiştiği tahmin edilmektedir (Beyaztaş vd., 2014).

Türkiye'de İstanbul ilinden ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada çocukların ev içi şiddete uğrama oranlarının %73,4 ($n = 440$) olduğu bulunmuştur (Oral vd., 2001). Zoroğlu vd.'nin (2001) 839 lise öğrencisini dahil ettikleri araştırmalarında fiziksel istismar oranı %13,5 olarak tespit edilmiştir. 258 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen bir

diğer araştırmada katılımcıların %14.6'sının fiziksel istismar mağduru olduğu tespit edilmiştir (Koç vd., 2018).

Cinsel İstismarın Yaygınlığı ile İlgili Araştırmalar. Çocukluk döneminde cinsel istismara uğrama sıklığının %10 ile %40 arasında değiştiği bildirilmektedir (Helvacı Çelik ve Hocođlu, 2018). Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekteştirilen bir çalışmaya katılan 34.000 yetişkinin %10'u 18 yaşından küçük oldukları çocukluk dönemlerinde cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (Pérez-Fuentes vd., 2013). Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde 4549 çocuk ve bakım verenleri ile gerçekteştirilen bir diğer araştırmanın sonucunda çocukların %6,1'inin bir önceki yıl içinde; %9,8'inin ise hayatlarının herhangi bir döneminde cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (Finkelhor vd., 2009).

Türkiye'deki duruma bakıldığında, çocukluk çağı cinsel istismarın önemli bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin UNICEF ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından gerçekteştirilen araştırmada (2010) Türkiye'de 7-18 yaş arasında bulunan çocukların %10'u cinsel istismara tanık olurken, %3'ü son bir yıl içinde cinsel istismara maruz kalmıştır. İstanbul'da yer alan 26 orta öğretim kurumundan 1955 kız öğrenci ile yapılan bir çalışmaya göre de katılımcıların %13,4'ünün çocukluk dönemlerinde cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (Alikayıfoğlu vd., 2006). Toplamda 1249 katılımcı ile gerçekteştirilen bir başka çalışmada ise katılımcıların %41,6'sının çocukluk çağında cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (Bulut şahin, 2020).

Duygusal İstismarın Yaygınlığı ile İlgili Araştırmalar. Duygusal istismar net belirtileri olmaması nedeniyle tanımlaması bir istismar türüdür. Ancak buna rağmen araştırmacılar duygusal istismarın en yaygın istismar türü olduğunu bildirmektedir (Ersoy Quadır vd., 2019). Çocukluk döneminde duygusal istismarın yaygınlığına ilişkin gerçekteştirilen araştırmaların birinde çocukluk döneminde istismara uğramış kişilerin yaklaşık yarısının duygusal istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (Claussen vd., 1991). Einarsdottir ve Gunnlaugsson (2015) tarafından 18 yaşından büyük 966 yetişkin katılımcı

ile gerçekleştirilen bir diğer çalışmada katılımcıların %69'unun daha önce bir ya da birden çok kez çocukluk dönemlerinde duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Clarke vd. tarafından 7-18 yaş arasındaki 3706 çocukla gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların %58,3'ünün duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (Clarke vd., 2016). Meinck vd.'nin (2017) 13-24 yaş aralığından 1244 katılımcı ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında ise katılımcıların %28,5'i çocukluk dönemlerinde duygusal istismara maruz kaldığını bildirmiştir. Ayrıca aynı araştırmanın bir diğer bulgusuna göre duygusal istismar çoğunlukla (%27,8) kadın aile üyeleri tarafından uygulanmıştır. Prino vd.'nin (2018) 18-24 yaş aralığından 312 genç yetişkin ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında ise katılımcıların %62'sinin duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Çocuk İhmalinin Yaygınlığı ile İlgili Araştırmalar. Çocuk ihmalinin yaygınlığı ile ilgili yapılan araştırmalarda tıpkı çocuk istismarında olduğu gibi çocuk ihmali yaygınlığının ülkeden ülkeye değiştiği görülmektedir. Örneğin Mahram vd.'nin (2013) İran'da gerçekleştirdiği çalışmalarında çocuk ihmalinin %38,3 oranında görüldüğü tespit edilmiştir. Amerika'da 2017 yılında resmi kayıtlara geçmiş olan 673.830 vaka ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise bu vakaların %74,9'unun çocuk ihmali vakaları olduğu bildirilmiştir (Amerika Birleşik Devletleri Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, 2017). Kanada'da 6 ay ile 15 yaş arasında çocuk sahibi olan 3298 anne ve 1104 baba ile gerçekleştirilen bir araştırmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuğun yaşına bağlı olarak %20,6 ile %29,4 arasında değişen oranlarda çocuklarını ihmal ettikleri tespit edilmiştir (Clément vd., 2016). Hollanda'da çocuklarla çalışan bir grup meslek elemanının ($N = 785$) gözlemleriyle gerçekleştirilen bir çalışmada ise istismar ve ihmal olguları arasında en fazla ihmal vakalarına rastlandığı bildirilmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre her 1000 çocuktan 18,69'u duygusal ihmale; 9,66'sı fiziksel ihmale maruz kalmaktadır (van Berkel vd., 2020).

Türkiye'de ise çocuk istismarında olduğu gibi çocuk ihmalinin yaygınlığı ile ilgili de geniş kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. İstanbul'da 912 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen bir çalışmada ihmal en sık bildirilen ruhsal travma olarak tespit edilmiştir

(Zoroğlu vd., 2001). Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet Araştırması Özet Raporu'na (2010) göre Türkiye'de son bir yıl içinde 7-18 yaşlarındaki çocukların %25'i ihmale maruz kalmıştır. Bunlara ek olarak, 11-16 yaş arasında 434 öğrenci ile gerçekleştirilen bir diğer araştırmada katılımcıların %97'sinin ihmale maruz kaldığı bildirilmiştir (Can-Özcan, 2010). Sofuoğlu vd.'nin 2013 yılında İzmir, Zonguldak ve Denizli'de eğitimlerine devam etmekte olan 11, 13 ve 16 yaş grubundan 7764 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların %42.4'ünün ihmale maruz kaldığını tespit edilmiştir (Sofuoğlu vd., 2013). Çocuk ihmalinin yaygınlığına rağmen diğer çocuğa yönelik kötü muamele türlerine göre daha az çalışmaya konu olduğu da bildirilmektedir (Hobbs ve Wynne, 2002).

Sonuç olarak, çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığına dair farklı veriler bulunduğu görülmektedir. Bu duruma neden olarak çocuk istismarı ve ihmalini tanımlamada bir birliğe varılmamış olmaması ve hangi davranışın istismar ve ihmal kapsamında ele alınacağı konusunda fikir birliğinin olmaması gösterilebilir (Kaytez vd., 2018).

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Sonuçları ile İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde çocuk istismarı ve ihmal ile ilgili çalışmalarda maruz kalınan olumsuz yaşantının bireylerin yaşamlarına etkisinin incelendiği görülmüştür. Cicchetti ve Toth (1995) çocuk istismarı ve ihmalini gelişimsel psikopatoloji açısından tartışmışlardır. Çalışmalarında istismara ve/veya ihmale maruz kalan çocukların psikopatoloji açısından maruz kalmayan çocuklara göre daha fazla risk altında olduklarını saptamışlardır.

Çocuk istismarının uzun dönemde ortaya çıkan etkilerini inceleyen bir diğer çalışmada mağdur olan bireylerin yaklaşık %80'inin 21 yaşlarına geldiklerinde en az bir ruhsal bozukluk tanısı aldığı tespit edilmiştir (Silverman vd., 1996). Çocuk istismarının ayrıca panik bozukluk, madde kullanımı, yeme bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktifite ile de ilişkili olduğu bildirilmiştir (Teicher, 2000). Macdonald vd.'nin (2016) gerçekleştirdiği çalışmalarında ise istismar ve/veya ihmal mağduru çocuklarda en sık karşılaşılan ruhsal bozukluğun akut ve kronik travma sonrası stres bozukluğu olduğu saptanmıştır.

Ebeveynlerin uyguladığı fiziksel istismarın çocukların öfke düzeyi ve öfke ifade etme yollarıyla ilişkisi üzerine yapılan bir çalışmada (Çakıcı, 2002) ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete uğrayan çocuklarda öfke düzeyinin anlamlı bir düzeyde yükseldiği saptanmıştır. Aynı araştırmanın bir diğer sonucuna göre fiziksel şiddete uğrayan çocuklar öfkelerini kontrol etmekte zorlanmaktadır. Güneri Yöyen (2017) çalışmasında çocukluk çağı travmalarının benlik saygısına olan etkisini incelemiş ve çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan üniversite öğrencilerinin benlik saygısının çocukluk çağı travmatik yaşantısı olmayan öğrencilere göre daha düşük olduğunu belirlemiştir. Çocuk istismarı ayrıca suça yönelim ve şiddet davranışı ile de ilişkilendirilmektedir (Niehoff, 2007).

Norman vd.'nin (2012) çalışmasında fiziksel istismar türü ile depresif bozukluklar, anksiyete, yeme bozukluğu, problemlili davranışlar, intihar ve madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Young ve Widom (2014) çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmale maruz kalmış bir grup birey ile bu duruma maruz kalmamış bir grup bireyi eşleştirilerek zekâ, travmatik stres bozukluğu, yaygın anksiyete bozukluğu, umutsuzluk ve depresif bozukluk faktörleri açısından karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırma sonucunda istismar ve/veya ihmale maruz kalan bireylerde depresif bozukluk semptomlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artış tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukluk döneminde fiziksel istismara uğramış yetişkinlerde travma sonrası stres bozukluğu ve psikopati alanlarında kontrol grubuna kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilirken; zekâ puanlarında, yaygın anksiyete bozukluğu, distimi ve depresif bozukluk semptomlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu bulgular cinsel istismar vakaları için de geçerlidir.

Çocuk istismarı ve ihmali klinik örneklemedeki katılımcılarda yüksek oranda görülebilmektedir. Örneğin, psikiyatrik tanı almış olan 609 kadın hasta ve psikiyatrik tanı almamış olan 100 kadın ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise unipolar depresyon tanısı olan hastaların %30.6'sı, obsesif kompulsif bozukluğu olan hastaların ise %33.3'ünün çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (Jangam vd., 2015).

Aynı araştırmanın bir diğer sonucuna göre özellikle borderline kişilik bozukluğu olmak üzere, kişilik bozukluğu tanısı almış olan hastalar da %50 oranında çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kaldığını bildirmiştir (Jangam vd., 2015). İhmalin maruz kalan bireylerin yaşamlarına etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bir araştırmada çocukluk dönemlerinde ihmal mağduru olan ergenlerin %41.6 oranında kendine zarar verme davranışı gösterdiği tespit edilmiştir (Zoroğlu vd., 2001).

Suudi Arabistan'da 10.156 katılımcı ile gerçekleştirilen bir araştırmada ise çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalmış bireylerin bu duruma maruz kalmamış bireylere göre 1.7 kat daha fazla diyabet, 2.2 kat daha fazla kronik kalp hastası ve 3.8 kat daha fazla obezite olduğu tespit edilmiştir (Almuneef, 2021). Çin'de 642 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise çocukluk döneminde yaşanan ihmal ile akademik performans arasında olumsuz yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Bai vd., 2022). Bir diğer ifade ile çocukluk döneminde ihmale maruz kalmış bireylerin akademik performansları diğerlerine göre daha düşük olma eğilimindedir. Yu vd. (2023) 6-9 yaşlarında çocuk sahibi olan 397 çift ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında anne babaların çocukluklarında yaşadıkları duygusal ihmalin kendi çocuklarının davranış problemleri ile olan ilişkisini incelemiş ve annelerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları duygusal ihmalin kendi çocuklarının davranış problemleri üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Ancak babaların çocukluk dönemlerinde yaşadıkları duygusal ihmal ile kendi çocuklarının davranış problemleri arasında herhangi bir ilişki belirlenmemiştir. Yani annelerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları duygusal ihmalin kuşaklararası etkisi olduğu görülürken, babaların çocukluk dönemlerinde yaşadıkları duygusal ihmalin böyle bir etkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, çocuk ihmali ve istismarı mağdurları gerek çocukluk döneminde gerekse yetişkinlik döneminde birçok sorunla karşılaşabilmektedirler. Önceki araştırma bulguları ışığında, mağdurların en çok karşılaştıkları sorunların da travma sonrası stres bozukluğu, kaygı bozuklukları ve depresyon olduğu söylenebilir (örn., Macdonald vd., 2016).

Çocuk İstismarı/İhmali ve Kariyer Sorunları ile İlgili Araştırmalar

Çocuk istismarı ve ihmalinin çok çeşitli sonuçlara yol açtığı alanyazın kapsamında yukarıda aktarılmıştır. Çocuk istismarı ve ihmali bahsedilen sonuçların yanı sıra kariyer üzerinde de birtakım olumsuz etkiler bıraktığı araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Aşağıda bu araştırmalardan bazılarına yer verilmiştir.

McCord (1983) okul çağındaki bir grup erkek öğrenci ile çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin yetişkinlikteki etkilerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında mesleki başarı ile çocuk istismarı ve ihmali arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken, istihdam durumlarında zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır. Martin ve Elmer (1992) bu bulguya ters olarak araştırmalarında katılımcıların çocukluk dönemi istismar veya ihmal durumları ile istihdam durumları arasında güçlü bir ilişki saptamıştır.

Anda vd. (2004) 9613 katılımcı ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında çocukluk dönemi travmatik deneyimleri ile iş problemleri ve finansal problemler arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Araştırmanın sonucuna göre çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kalan bireylerin %19.6'sı ($n = 1220$) iş problemi, %24.3'ü finansal problemler yaşarken; fiziksel istismara maruz kalan bireylerin %15.6'sı ($n = 3052$) iş problemi, %19.5'i finansal problemler yaşarken; cinsel istismara maruz kalan bireylerin %14.4'ü ($n = 2153$) iş problemi ve %20.6'sı finansal problemler yaşamaktadır.

Blustein (2006) erken çocukluk döneminde yaşanan deneyimlerin kariyer gelişimini hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkilediğini belirtmektedir. Erken dönemde yaşanan deneyimler kazanılan beceriler nedeniyle kariyer gelişimini doğrudan; oluşan bilişsel şemalar aracılığıyla dolaylı olarak etkilediği belirtilmektedir.

Zielinski (2009) tarafından 5004 katılımcı ile gerçekleştirdiği araştırmasında çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ve/veya ihmali bu duruma maruz kalan kişilerin yetişkinlik dönemlerindeki gelirleri üzerinde olumsuz etkisi olduğu saptanmıştır.

Currie ve Widom (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocukluk dönemi istismar ve/veya ihmal öyküsü olan bireyler ile böyle bir öyküsü olmayan bireyler karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda çocukluk dönemi istismar ve/veya ihmal öyküsü

olan bireylerin daha düşük eğitim seviyesine, daha düşük gelire ve daha az mal varlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Metzler vd. (2017) de gerçekleştirdikleri araştırmalarında çocukluk dönemi travmatik yaşam deneyimleri ile yetişkinlik döneminde eğitim, çalışma ve gelir durumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucuna göre çocukluk döneminde travmatik yaşantıları olan bireylerin olmayanlara göre liseye devam etmeme, işsizlik ve yoksulluk seviyesinin altında gelire sahip olma oranları daha yüksektir.

Sonuç olarak, çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmal mağduru olan bireylerin kariyerlerinde de problemler yaşadığı görülmektedir. Önceki çalışmalardan elde edilen bulgulardan yola çıkarak çocuk istismarı ve ihmal mağdurlarının kariyer gelişimlerinde karşılarına sorunlar çıktığı görülmektedir.

Çocuk İstismarı, İhmali ve Psikolojik Sağlık ile İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde psikolojik sağlık kavramı ile çocuk istismarı ve ihmal olgularının ilişkilendirildiği görülmektedir. Örneğin duygusal istismar ile psikolojik sağlık arasında olumsuz yönlü bir ilişki olduğu tespit edilen çalışmalar bulunmaktadır (Cicchetti, 2013; Hussain ve Munaf, 2012). Yine duygusal istismar ve psikolojik sağlamlığın birlikte ele alındığı bir başka araştırmada ergenlik döneminde ebeveynlerden algılanan duygusal istismar düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin azaldığı bulunmuştur (Arslan ve Kabasakal, 2014).

Kaya ve Çeçen-Eroğul (2015) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya yaşları 14-19 yaş arasında değişen 671 ergen katılım göstermiştir. Araştırmanın sonucuna göre çocukluk çağı travma yaşantıları arttıkça psikolojik sağlamlık düzeylerinin düştüğü saptanmıştır.

Aydın (2018) ise 205 yetişkin ile psikolojik sağlamlık ve ihmal ve istismar yaşantıları arasındaki ilişkileri incelemiştir. İlgili araştırmada yetişkinlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal istismar, duygusal ihmal, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve cinsel istismar ile olumsuz yönlü ilişkisinin olduğunu bulmuştur.

Cui vd. (2020) gerçekleştirdikleri çalışmalarında çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmal mağduru olan bireyler ve olmayan bireyleri karşılaştırmışlar ve bunun

sonucunda mağdur olan katılımcıların hayata yeniden uyum sağlama süreçlerinde psikolojik sağlamlığın önemini ortaya koymuşlardır.

Özsoy ve Çelikkaleli (2021) 251 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında psikolojik sağlamlık ile çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantısı arasında olumsuz yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Ayrıca aynı araştırmanın bir diğer sonucuna göre çocuk dönemi istismar yaşantısının psikolojik sağlamlık üzerinde doğrudan etkiliyken, çocukluk dönemi ihmal yaşantısının psikolojik sağlamlık üzerinde doğrudan etkisinin anlamsızdır.

Deney grubunu oluşturan ve duygudurum bozukluğu olan 787 katılımcı; karşılaştırma grubunu oluşturan, herhangi bir psikiyatrik tanısı bulunmayan 734 katılımcı ile gerçekleştirilen bir araştırmada çocukluk çağı travmatik deneyimleri ile psikolojik sağlamlık düzeylerinin hem deney hem de kontrol grubunda olumsuz yönlü ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Park vd., 2023). Çocuk istismarı ve ihmali türlerinden ise duygusal istismar ve duygusal ihmalin psikolojik sağlamlık ile en güçlü olumsuz yönlü ilişkisi olduğu aynı araştırmada bulunan bir diğer bulgudur.

Sonuç olarak, önceki araştırmalardan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda çocukluk döneminde istismar ve/veya ihmal mağduru bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ile ilgili çelişkiler bulgular mevcuttur. Özellikle ihmal ve istismar türünün bulgular arasında farklılaşmaya yol açabilen (örn., Özsoy ve Çelikkaleli, 2021) önemli bir faktör olabildiği görülmektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ve araştırmanın gerçekleştirildiği evren ve örnekleme açıklanmıştır. Ardından çalışmada kullanılan veri toplama araçları ile ilgili bilgilere ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

Araştırmanın Türü

Bu araştırmanın amacı çocukluk döneminde ihmale ve istismara maruz kalmış üniversite öğrencilerinin kariyer sorunlarını belirlemek olduğu için bu bağlamda çalışma betimsel modelde gerçekleştirilmiştir. Betimsel model mevcut durumu daha önceki olaylar veya durumlar ile olan etkileşimini gözetererek var olan ilişkileri açıklamaya çalışan bir yöntemdir (Çoban ve Oral, 2020). Çalışmada araştırmaya katılımı arttırmak ve mahremiyeti sağlamak için veriler çevrim içi olarak toplanmıştır. Bu bağlamda örnekleme yöntemi olarak Fraenkel vd. (2012) tarafından araştırma için uygun ve ulaşılabilir kişilerin örnekleme oluşturması olarak tanımlanan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin herhangi bir üniversitesinde öğrenim görmekte olan ve yaşları 17 ile 40 arasında değişen 411 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Ayrıca Kişisel Bilgi Formu'ndan katılımcıların cinsiyet dağılımlarına ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Katılımcıların Cinsiyet Dağılımlarına İlişkin Bilgiler

Değişken	<i>n</i>	%
Kadın	281	68.4
Erkek	130	31.6
Toplam	411	100

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecine başlamadan önce araştırmada kullanılmış olan ölçeklerin geliştiricileri veya uyarlayıcılarından e-posta yoluyla kullanım izni alınmıştır. Ardından Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'na başvuru yapılarak etik kurul izni alınarak (EK-F) veri toplama sürecine geçilmiştir. Veri toplama süreci çevrim içi ortamda yürütüldüğü için kullanılan veri toplama araçlarına ait maddeler öncelikle "Google Formlar" üzerinde düzenlenmiştir. Ardından katılımcılara ulaşmak amacıyla sosyal medya platformlarında paylaşılmıştır. Bu süreçte katılımcılardan yazılı bilgilendirilmiş onam alınamamış ancak ölçek maddelerini cevaplamaya başlamadan önce araştırma hakkında genel bilgilerin, gönüllük ve araştırmadan ayrılma vb. süreçler hakkında bilgiler içeren bir form (EK-A) katılımcılara sunulmuştur. Onay kutucuğunu işaretleyerek çalışma için onay verdiklerini beyan eden katılımcılar araştırmanın veri toplama araçlarına erişmişlerdir. Katılımcılar ilk olarak demografik bilgiler için soruların yer aldığı Kişisel Bilgi Formu'nu doldurmuş, sonrasında sırasıyla Kariyer Stresi Ölçeği (Choi vd., 2011), Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği (Creed ve Hood, 2015), Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (Smith vd. 2008) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin (Bernstein vd., 1994) maddelerine yanıt vermişlerdir. Katılımcıların tüm maddelere yanıt vermeleri yaklaşık olarak 10-15 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada Kişisel Bilgi Formu dahil olmak üzere toplamda beş adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarına dair bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Bireylerin demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu (EK-B)" kullanılmıştır. Bu bağlamda, formda bireylerin cinsiyet, yaş ve öğrenim gördükleri üniversiteler hakkında bilgi toplanmıştır.

Kariyer Stresi Ölçeği

Choi vd. tarafından 2011 yılında geliştirilen Kariyer Stresi Ölçeği (KSÖ) Özden ve Sertel-Berk tarafından 2017 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Çalışma 425 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek "1 = *Hiç Katılmıyorum*, 2 = *Çok Az Katılıyorum*, 3 = *Biraz Katılıyorum*, 4 = *Epey Katılıyorum*, 5 = *Tamamen Katılıyorum*" şeklinde puanlanan 5'li Likert tipinde ve 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 100'dür. Alınan yüksek puan yüksek düzeyde kariyer stresine işaret etmektedir. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmış ve sonucunda toplam varyansın %64.7'si açıklayan üç faktörlü bir yapı tespit edilmiştir. Tespit edilen faktörler "*Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği*", "*Dışsal Çatışma*" ve "*İş Bulma Baskısı*" olarak adlandırılmıştır. Madde-toplam puan korelasyonları ise .44 ile .80 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .94 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca test-tekrar test yöntemi sonrası elde edilen Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı .81'dir. Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93'tür. Ölçeğin alt boyutlarından elde edilen Cronbach Alfa katsayıları ise "kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği" alt boyutu için .87; "dışsal çatışma" alt boyutu için .69 ve "iş bulma baskısı" alt boyutu için .83 olduğu görülmüştür. Ölçeğin maddelerine örnek olarak "İstediğim iş hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımı dair endişelerim var." ve "İşe alım sınavını ilk defada geçemeyeceğim konusunda endişeliyim." Maddeleri verilebilir. Ölçeğin kullanım izni ve maddeleri EK-C'de yer almaktadır.

Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği

Creed ve Hood tarafından 2015 yılında geliştirilen Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği (KHTÖ) Yam vd. tarafından 2020 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek "1 = *Çok az* ile 7 = *Çok Fazla*" arasında puanlanan 7'li Likert tipinde ve 12 maddeden oluşan bir ölçektir. Buna göre ölçekten alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan ise 84'tür. Ölçekten alınan puan yükseldikçe kariyer hedef tutarsızlığının da yükseldiği yönünde yorumlanmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yöntemi

uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonrası elde edilen uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2/df = 2.37$, GFI = .92, IFI = .95, CFI = .95, NFI = .92, AGFI = .87, TLI = .93 ve RMSEA = .08). Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği'nin ölçüt uyum geceliği incelenmiş ve yapılan işlemler sonrasında uygulanan iki ölçek arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Ölçek maddelerine ait madde-toplam puan korelasyonları ise .47 ile .78 arasında değişiklik göstermektedir. Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .94'tür. Ölçeğin maddelerine örnek olarak "*Bugüne kadar elde ettiğim başarılar, kariyer hedeflerime ulaşabileceğim konusunda bana güven vermiyor.*" Ve "*Çok çalışıyorum fakat yine bu sürecin gerçekten istediğim kariyerle sonuçlanacağından şüpheliyim.*" Maddeleri verilebilir. Ölçeğin kullanım izni ve tüm maddelerine EK-Ç'de yer verilmiştir.

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği

Smith vd. tarafından bireylerin psikolojik sağlık düzeylerini ölçmek amacıyla 2008 yılında geliştiren Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ), Doğan tarafından (2015) Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek "1 = *Hiç Uygun Değil*, 2 = *Uygun Değil*, 3 = *Kısmen Uygun*, 4 = *Uygun*, 5 = *Tamamen Uygun*" şeklinde 5'li Likert tipinde puanlanmakta ve 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte bulunan ikinci ve altıncı maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde psikolojik sağlık olarak yorumlanmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Niğde'de öğrenim gören 295 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir (Doğan, 2015). Ölçek maddelerine ait faktör yüklerinin ise .68 ile .91 arasında değişen değerler aldığı belirlenmiştir. Ölçeğe ait güvenirlik iki farklı yöntemle analiz edilmiştir. İlk olarak iç tutarlık güvenirlik katsayısının .80 ile .91 arasında değerler aldığı tespit edilmiştir. İkinci olarak uygulanan test-tekrar test yöntemi ile hesaplanan güvenirlik katsayısı .62 ile .69 arasında değişiklik göstermiştir. Bu çalışma kapsamında ölçeğin

Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .86'dır. Ölçeğin maddelerine örnek olarak "*Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.*" Ve "*Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlattırım.*" Maddeleri verilebilir. Ölçeğin kullanım izni ve tüm maddelerine EK-D'de yer verilmiştir.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bernstein vd. tarafından 1994 yılında geliştirilen Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Şar vd. tarafından 2012 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin orijinali 28 maddeden oluşurken Türkçe versiyonunda 33 madde bulunmaktadır. Ölçek 1 = *Hiçbir zaman*, 2 = *Nadiren*, 3 = *Kimi Zaman*, 4 = *Sık Olarak*, 5 = *Çok Sık* şeklinde puanlanan 5'li Likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin uyarlama çalışmasına DSM-IV kriterlerine göre dissosiyatif kimlik bozukluğu tanısı alan 18 kişi, başka türlü adlandırılmayan dissosiyatif bozukluk tanısı almış 6 kişi ve bu kişilerin çalışmaya katılmayı kabul eden birinci derece yakını olan 50 kişi katılmıştır. Ayrıca tanı almış bireyleri ve aileleri ile yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum ve eğitim açısından eşleştirilmiş klinik dışı 50 birey daha çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılan istatistiksel işlemler sonrasında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık kat sayısı .93 olarak hesaplanırken, Gutmann yarım test kat sayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Madde-toplam puan korelasyonu Pearson momentler çarpımı korelasyon kat sayısı bir madde dışında tümü kabul edilebilir düzeyde hesaplanmıştır. Ayrıca yapılan faktör analizi sonrasında ölçeğin 5 faktörden oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu faktörlere *cinsel istismar*, *fiziksel taciz*, *duygusal ihmal*, *duygusal taciz* ve *fiziksel ihmal* isimleri verilmiştir. Ölçekte ters puanlanan 11 madde bulunmaktadır. Ayrıca *inkâr (minimize etme)* olarak adlandırılan üç madde bulunmaktadır. Bu üç maddenin puanları ölçeğin toplam puanını etkilememektedir. Her alt bölümün puanlarının toplamı toplam puanı vermektedir. Ölçek "*Çocukluğumda ya da ergenliğimde...*" şeklinde başlamaktadır (bkz., EK-E). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .88'dir. Alt boyutlar için Cronbach Alfa katsayısı incelendiğinde "*duygusal taciz*" alt boyutu için .85; "*fiziksel taciz*" alt boyutu için .91; "*cinsel taciz*" alt boyutu için .91; "*fiziksel ihmal*" alt boyutu için .81; "*duygusal ihmal*" alt boyutu için

.86 ve son olarak "aşırı koruma-kontrol" alt boyutu için .83 olduğu görülmektedir. Ölçeğin maddelerine örnek olarak "*Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.*" Ve "*Ailemdelikiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.*" Maddeleri verilebilir. Ölçeğin kullanım izni ve tüm maddelerine EK-E'de yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS v26 paket programı kullanılmıştır. Analizlere başlamadan önce veri girişleri kontrol edilmiş, ölçeklerde bulunan ters puanlanan maddeler yeniden kodlanmıştır. Ardından eksik/hatalı veriler ve uç değerler gözden geçirilerek veri setinden çıkarılmıştır. Bu işlemlerin ardından 411 katılımcının verisiyle analizler gerçekleştirilmiştir.

Temel analizler yapılmadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bu süreçte veriler normallik varsayımını karşılıyor ise grup sayısı iki olduğunda bağımsız örneklemeler *t* testi; veriler normallik varsayımını karşılamıyor ise Mann-Whitney U testi; yordayan değişkenlerin yordayıcı değişken üzerindeki etkisinin tespit edilmesi için regresyon analizi Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından önerilmektedir. Buradan hareketle çocukluk döneminde travma puanlarında cinsiyete göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Ayrıca çocukluk çağı travma puanının katılımcıların kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık, psikolojik sağlık puanlarını ne derecede yordadığını tespit etmek amacıyla basit regresyon analizi ve çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının (fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol) bağımlı değişkenleri ne derecede yordadığını tespit etmek amacıyla standart çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin bulgular yer almaktadır. İlk olarak çalışmada kullanılan ölçeklerin betimsel analiz ve normallik analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Ardından çocukluk çağı travmaları değişkeni ve alt boyutları ile kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık puanları arasındaki ilişkiye dair korelasyon bulguları açıklanmıştır. Daha sonra, araştırmanın birinci alt problemine yönelik olarak çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve bulgular sunulmuştur. Son olarak, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin toplam puanı ve alt boyutları olan fiziksel taciz, duygusal taciz, cinsel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma/kontrol değişkenleri tarafından yordanıp yordanmadığı incelenmiş ve bulgular sunulmuştur.

Çalışmada Elde Edilen Ölçek Puanlarının Betimsel Analiz ve Normallik Analizi

Çalışma kapsamında kullanılan ölçek puanlarının ortalama, standart sapma, maksimum ve minimum, çarpıklık ve basıklık katsayısı değerlerine ilişkin bilgiler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel Analiz Değerleri

Değişkenler	\bar{x}	SS	Min.	Max.	Skewness	Kurtosis
Kariyer Stresi KBBE	21.58	8.04	9	45	.407	-.505
Kariyer Stresi DÇ	8.91	3.57	4	20	.613	-.253
Kariyer Stresi İBB	17.04	5.58	6	30	.049	-.588
ÇÇTÖ DT	8.12	3.96	5	25	1.552	1.975
ÇÇTÖ CT	6.19	2.94	5	21	2.893	8.133
ÇÇTÖ FT	6.37	3.33	5	25	3.014	8.952
ÇÇTÖ Dİ	10.91	4.68	5	25	.670	-.136

ÇÇTÖ Fİ	7.63	3.22	5	20	1.373	1.510
ÇÇTÖ AKK	10.14	4.22	5	25	1.048	.584
KSÖ	47.54	15.87	19	91	.299	-.553
KHTÖ	36.30	17.42	12	83	.458	-.669
KPSÖ	19.02	5.09	6	30	-.036	-.021
ÇÇTÖ	49.39	16.59	30	100	1.143	.561

Not. $N = 411$; KBBE = Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği, DÇ = Dışsal Çatışma, İBB = İş Bulma Baskısı, ÇÇTÖ = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, DT = Duygusal Taciz, CT = Cinsel Taciz, FT = Fiziksel Taciz, Dİ = Duygusal İhmal, Fİ = Fiziksel İhmal, AKK = Aşırı Koruma-Kontrol, KSÖ = Kariyer Stresi Ölçeği, KHTÖ = Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği, KPSÖ = Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği.

Verilerin normal dağılımını test etmek amacıyla skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri de incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013) normal dağılım için skewness ve kurtosis değerlerinin -1 ile +1 arasında olması gerektiğini ifade etmektedir. Tablo 3 incelendiğinde bazı değerlerin -1 ile +1 arasında olmadığı görülmektedir. Buradan hareketle verilerin normal dağılım göstermediği söylenebilir. Bu verilerin analizleri parametrik testlerin karşılığı olan parametrik olmayan testler ile yapılmıştır.

Çocukluk Çağı Travmaları, Kariyer Stresi, Kariyer Hedef Tutarsızlık ve Psikolojik Sağlık Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi olan "Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler var mıdır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda değişkenler normallik bağlamında değerlendirilmiş ve bunun sonucunda Pearson korelasyon katsayı değerleri hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı değerlerine Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4*Bağımlı ve Bağımlı Değişkenlerin Birbiri ile Olan Korelasyon Değerleri*

Değişkenler	Kariyer Stresi	Kariyer Hedef Tutarsızlık	Psikolojik Sağlamlık	Çocukluk Çağı Travmaları
Kariyer Stresi	1.000			
Kariyer Hedef Tutarsızlık	.724**	1.000		
Psikolojik Sağlamlık	-.351**	-.337**	1.000	
Çocukluk Çağı Travmaları	.384**	.353**	-.191	1.000

Not. ** = .01 düzeyinde anlamlı.

Tablo 4'te yer alan korelasyon değerleri incelendiğinde psikolojik sağlamlık değişkenleri ile kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık ve çocukluk çağı travmaları değişkenleri arasında olumsuz yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu; kariyer stresi ile kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında olumlu yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu; çocukluk çağı travmaları değişkeni ile kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında olumlu yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Çocukluk Çağı Travmaları Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt problemi olan “Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travma puanları arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışma grubunun travma puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için ilk olarak parametrik testlerden bağımsız örneklem *t* testinin varsayımları incelenmiştir. Buna göre, cinsiyet gruplarında puanların dağılımları normallik ve varyansların homojenliği bağlamında değerlendirilmiştir. Kadın ve erkeklerin travma

puanları ayrı olarak değerlendirildiğinde çarpıklık, basıklık, çarpıklık/standart hata, basıklık/standart hata ve grafikler değerlendirildiğinde puanların normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple, bağımsız örneklemeler t testi yerine Mann-Whitney U testi yapılmasına karar verilmiştir. Uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5

Kadın ve Erkeklerin Çocukluk Çağı Travma Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	Mann-Whitney U	Z	p
Grup 1*	130	235.77	54016.5	14395.5	-3.457	.001
Grup 2**	281	192.23	30649.5			

Not. *Erkekler, **Kadınlar

Tablo 5'te de görüldüğü üzere, Mann-Whitney U testinin sonucunda, erkeklerin ($n = 130$) sıra ortalama puanı 235.77, kadınların ($n = 281$) sıra ortalama puanı 192.33 olarak hesaplanmıştır. Erkekler lehine oluşan 43.44 puanlık farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($z = -3.457$; $p < .05$).

Analizler sırasında uygulanan testlerin anlamlılık dereceleri örneklem büyüklüğünden etkilenmektedir. Örneklem büyüklüğü arttıkça gruplar arasındaki küçük farklar da istatistiksel olarak anlamlı olma eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda, bağımlı ve bağımsız değişkenin birbiriyle hangi düzeyde bağlantılı olduğunun belirlenebilmesi amacıyla istatistiksel olarak anlamlı bulunan analizlerin sonucunda etki büyüklüğü hesaplanması önerilmektedir (Pallant, 2020). Etki büyüklüğü, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklamadaki toplam varyans miktarını gösteren bir istatistiktir (Tabacnick ve Fidell, 2013). Bu çalışmada da iki grubun sıra ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı çıktığı için etki büyüklüğü hesaplanmıştır. Pallant (2020) etki büyüklüğünün $r = Z / \sqrt{N}$ formülü ile hesaplanabileceğini ifade etmektedir. Bu formül kullanılarak yapılan hesaplama sonucunda bu çalışma için $r = .17$ olarak hesaplanmıştır. Cohen (1998) etki büyüklüğü kriterinin .1 = küçük etki, .3 = orta düzey etki ve .5 = büyük etki olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda bu çalışmada elde edilen $r = -.17$ değeri küçük düzeyde bir etkiye

denk gelmektedir. Diğer bir yorumla, çocukluk çağı travma puanlarındaki farklılıkları açıklamada kadın ve erkek grupları düşük düzeyde bir etkiye sahiptir. Bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki toplam varyansı açıklama derecesi ise r^2 formülüyle hesaplanmaktadır (Field, 2009). Bu çalışmada r^2 değeri .0289 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda çocukluk çağı travma puanlarındaki toplam varyansın %2.89'u grup (kadınlar ve erkekler) değişkeni tarafından açıklanmaktadır.

Kariyer Stresi, Kariyer Hedef Tutarsızlık ve Psikolojik Sağlık Değişkenlerinin Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmaları

Bu bölümde sırasıyla kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenlerinin çocukluk çağı travmaları değişkeni ve bu değişkenin alt boyutları olan duygusal taciz, cinsel taciz, fiziksel taciz, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenleri tarafından yordanma durumlarına ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Bu aşamada ilk olarak çocukluk çağı travma düzeyi, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenleri için regresyon analizi varsayımları değerlendirilmiştir. Daha sonra çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenlerini ne kadar açıkladığını belirleyebilmek için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle standart çoklu regresyon varsayımlarının değerlendirilmesi kapsamında kayıp veriler, örneklem büyüklüğü, normallik, doğrusallık, eş varyanslılık ve artıkların bağımsızlığı, uç değerler, çoklu ortak doğrusallık ve teklik incelenmiş ve inceleme sonuçlarına aşağıda sırasıyla yer verilmiştir. Kayıp verilerin değerlendirilmesi için tüm değişkenlerin frekans değerleri incelenmiştir. Buna göre, 411 katılımcı için çocukluk çağı travma düzeyi, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenleri bağlamında kayıp veri olmadığı belirlenmiştir.

Örneklem büyüklüğü için Stevens (1996) tarafından belirtilen her bir yordayıcı değişken başına en az 15 katılımcı olması gerektiği şartı değerlendirilmiştir. Bu araştırmada, 6 yordayıcı değişken olduğu için en az 90 katılımcı olması yeterlidir. Bir diğer örneklem büyüklüğü önerisi Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından yapılmıştır. Tabachnick ve Fidell (2013) örneklem büyüklüğünün en az "50+8m" formülü ile hesaplanabileceğini belirtmektedir. Formüldeki "m" değeri bağımsız değişkenlerin sayısını göstermektedir. Bu araştırmada, 6 bağımsız değişken olduğu için en az 98 katılımcı olması yeterlidir. Bu araştırmada 411 katılımcı olduğu için örneklem büyüklüğünün çoklu regresyon analizi için yeterli olduğu söylenebilir. Öte yandan, normallik, doğrusallık, eş varyanslılık ve artıkların bağımsızlığı varsayımlarının değerlendirilebilmesi için regresyon için standart hale getirilmiş artığın normal olasılık grafiği (P-P) ve tahmin edilen değer ile artıkların saçılım grafiği (Scatter Plot) incelenmiştir. İncelemeler sonucunda kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin bu varsayımları karşıladığı görülmüştür. Varsayımların değerlendirilmesi amacıyla uç değerler de incelenmiştir. Uç değerler incelenirken tek değişkenli uç değişkenler için z puanları incelendiğinde uç değere rastlanmamıştır. Çok değişkenli uç değerler için Mahalanobis uzaklıkları katsayıları incelenmiştir ve veri setinde çok değişkenli uç değerlerin olmadığı saptanmıştır.

Son olarak çoklu ortak doğrusallık ve tekillik varsayımının değerlendirilmesi amacıyla değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiştir. Pallant (2020) çoklu ortak doğrusallığın değişkenler arasında .90 ve üzerinde korelasyon olması durumunda oluştuğunu ifade etmektedir. Tablo 6'da değişkenler arasındaki korelasyon değerlerine yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde .90 ve üzerinde korelasyon değerinin bulunmadığı görülmektedir. Buna ek olarak regresyon analizinin bir parçası olarak sunulan Tolerans ve VIF değerleri de çoklu ortak doğrusallık ve tekillik hakkında bilgi vermektedir. Tolerans değerleri .10'dan az ve VIF değerleri 10'dan fazla ise çoklu ortak doğrusallık sorunu ortaya çıkmaktadır (Pallant, 2020). Değişkenlere ilişkin Tolerans ve VIF değerlerine incelendiğinde da çoklu ortak doğrusallık ve tekillik olmadığı görülmektedir. Tüm bu incelemeler sonrasında veri setinin standart çoklu regresyon analizi için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 6*Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri*

Değişkenler	Kariyer Stresi	Kariyer Hedef	Psikolojik
		Tutarsızlık	Sağlamlık
T_FT	.214**	.232**	-.055
T_CT	.116*	.169**	-.056
T_DT	.338**	.296**	-.140**
T_Fİ	.249**	.203**	-.119*
T_Dİ	.336**	.271**	-.216**
T_AKK	.379**	.355**	-.206**

Not. T_FT = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Fiziksel Taciz Alt Boyutu, T_CT = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Cinsel Taciz Alt Boyutu, T_DT = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Duygusal Taciz Alt Boyutu, T_Fİ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Fiziksel İhmal Alt Boyutu, T_Dİ = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Duygusal İhmal Alt Boyutu, T_AKK = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Aşırı Koruma-Kontrol Alt Boyutu; *.05 düzeyinde anlamlı, ** = .01 düzeyinde anlamlı.

Kariyer Stresi Değişkeninin Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmaları

İlk olarak çocukluk çağı travmaları toplam puanının kariyer stresi puanlarını yordama durumunu belirlemek amacıyla SPSS programı ile basit regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve yapılan analizler sonrasında çocukluk çağı travmalarının kariyer stresi değişkenini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır ($p < .05$). Çocukluk çağı travmalarının kariyer stresindeki varyansın %17.7'sini açıkladığı tespit edilmiştir.

İkinci olarak kariyer stresi değişkeninin çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutları tarafından yordanıp yordanmadığı SPSS programı ile çoklu regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 7*Kariyer Stresi Değişkenine Ait Modelin Değerlendirilmesi*

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
1	.419	.175	.163

Tablo 7’de sunulan R^2 değeri incelendiğinde, kariyer stresi değişkenindeki varyansın %17.7’sinin çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenleri tarafından açıklandığı belirlenmiştir. Düzeltilmiş R^2 değeri gerçek evren değerinin daha iyi tahminini sağlamak için kullanılmaktadır (Pallant, 2020). R^2 ve düzeltilmiş R^2 arasındaki .012’lik fark örneklemin evreni iyi temsil ettiğine işaretir.

Modelden elde edilen sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla ANOVA değerleri incelendiğinde modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır ($F_{(3)} = 14.31, p < .01$).

Modele dahil edilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne derecede yordanmasına ne derecede katkı sağladığını belirlemek amacıyla Tablo 8’de sunulan katsayılar incelenmiştir. Buna göre yalnızca aşırı koruma kontrol alt boyutunun modele anlamlı katkı sunduğu tespit edilmiştir ($p < .05$).

Tablo 8

Bağımsız Değişkenlere İlişkin Değerler Tablosu-Kariyer Stresi

Değişkenler	β	Sig.	Part
Constant	29.808	.000	
Fiziksel Taciz	.006	.921	.004
Cinsel Taciz	-.049	.347	-.043
Duygusal Taciz	.121	.101	.074
Fiziksel İhmal	.082	.162	.063
Duygusal İhmal	.081	.228	.055
Aşırı Koruma Kontrol	.241	.000	.179

Standartlaştırılmış katsayı olan Beta değeri modeldeki tüm değişkenler tarafından açıklanan varyans kontrol altında tutulduğunda, o değişkenin kendi başına modele ne kadar katkı yaptığını göstermektedir (Pallant, 2020). Beta değerleri incelendiğinde, modele en fazla katkı yapan alt boyutun aşırı koruma kontrol alt boyutu olduğu söylenebilir. Tablodaki

diğer bir katsayı olan Part değeri yarı kısmi korelasyon katsayısı olarak bilinmektedir. Bu değerin karesi, toplam R²'ye yapılan katkıyı göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Diğer bir ifade ile yarı kısmi korelasyon katsayısının karesi, bağımlı değişkendeki varyansın ne kadarının bu değişken tarafından açıklandığını ve eğer bu değişken modele dahil edilmeseydi R²'nin ne kadar azalacağını göstermektedir. Buna göre, "aşırı koruma kontrol" değişkeni "çocukluk çağı travma düzeyi" değişkenindeki varyansın %3.20'sini açıklamaktadır.

Bu sonuçlardan hareketle oluşan regresyon denklemi şu şekildedir:

$$\text{Kariyer Stresi} = 29.808 + (\text{AKK}) \cdot (.241)$$

Kariyer Hedef Tutarsızlık Değişkeninin Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmaları

Bu aşamada ilk olarak çocukluk çağı travmaları toplam puanının kariyer hedef tutarsızlığına ait puanları yordama durumunu belirlemek amacıyla SPSS programı ile basit regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve yapılan analizler sonrasında çocukluk çağı travmalarının kariyer stresi değişkenini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır ($p < .05$). Buna ek olarak çocukluk çağı travmalarının kariyer hedef tutarsızlığındaki varyansın %12.5'ini açıkladığı tespit edilmiştir.

İkinci olarak kariyer hedef tutarsızlık değişkeninin çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutları tarafından yordanıp yordanmadığı SPSS programı ile çoklu regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 9

Kariyer Hedef Tutarsızlık Değişkenine Ait Modelin Değerlendirilmesi

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
1	.380	.144	.131

Tablo 9'da yer alan R^2 değeri incelendiğinde, kariyer hedef tutarsızlık değişkenindeki varyansın %14.4'ünün çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenleri tarafından açıklandığı belirlenmiştir. R^2 ve düzeltilmiş R^2 arasındaki .013'lük fark örneklemin evreni iyi temsil ettiğine işaretlerir.

Modelden elde edilen sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla ANOVA değerleri incelendiğinde modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır ($F_{(3)} = 11.332, p < .01$).

Modele dahil edilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne derecede yordanmasına ne derecede katkı sağladığını belirlemek amacıyla Tablo 10'da sunulan katsayılar incelenmiştir. Buna göre yalnızca aşırı koruma kontrol alt boyutunun modele anlamlı katkı sunduğu tespit edilmiştir ($p < .05$).

Tablo 10

Bağımsız Değişkenlere İlişkin Değerler Tablosu-Kariyer Hedef Tutarsızlık

Değişkenler	β	Sig.	Part
Constant	17.705	.000	
Fiziksel Taciz	.074	.256	.052
Cinsel Taciz	.028	.600	.024
Duygusal Taciz	.052	.491	.032
Fiziksel İhmal	.018	.757	.014
Duygusal İhmal	.039	.570	.026
Aşırı Koruma Kontrol	.261	.000	.194

Tablo 10'da yer verilen standartlaştırılmış katsayı olan Beta değerleri incelendiğinde modele en fazla katkısı aşırı koruma kontrol alt boyutunun yaptığı görülmektedir. Ayrıca tabloda yer verilen part değerlerine bakıldığında diğer değişkenler kontrol altında

tutulduğunda tek başına aşırı koruma kontrol değişkeninin bağımlı değişkende açıklanan toplam varyansın %3.76'sını açıkladığı sonucuna varılmıştır.

Bu sonuçlardan hareketle oluşan regresyon denklemi şu şekildedir:

$$\text{Kariyer Hedef Tutarsızlık} = 17.705 + (\text{AKK}) * (.261)$$

Psikolojik Sağlık Değişkeninin Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmaları

Bu aşamada da öncelikle çocukluk çağı travmalarının psikolojik sağlamlığı yordama durumunu belirlemek amacıyla SPSS programı ile basit regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve yapılan analizler sonrasında çocukluk çağı travmalarının kariyer stresi değişkenini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır ($p < .05$). Ayrıca çocukluk çağı travmalarının psikolojik sağlamlıktaki varyansın %3.6'sını açıkladığı tespit edilmiştir.

İkinci olarak psikolojik sağlamlık değişkeninin çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutları olan fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenleri tarafından yordanıp yordanmadığı SPSS programı ile çoklu regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 11

Psikolojik Sağlık Değişkenine Ait Modelin Değerlendirilmesi

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
1	.240	.058	.044

Tablo 11'de sunulan R² değeri incelendiğinde, psikolojik sağlamlık değişkenindeki varyansın %5.8'inin çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutları tarafından açıklandığı belirlenmiştir. R² ve düzeltilmiş R² arasındaki .014'lük fark örneklemin evreni iyi temsil ettiğine işaretir.

Modelden elde edilen sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla ANOVA değerleri incelendiğinde modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır ($F_{(3)} = 4.125, p < .01$).

Tablo 12*Bağımsız Değişkenlere İlişkin Değerler Tablosu-Psikolojik Sağlık*

Değişkenler	β	Sig.	Part
Constant	22.126	.000	
Fiziksel Taciz	.050	.467	.035
Cinsel Taciz	-.005	.931	-.004
Duygusal Taciz	.013	.868	.008
Fiziksel İhmal	-.025	.691	-.019
Duygusal İhmal	-.149	.038	-.101
Aşırı Koruma Kontrol	-.131	.045	-.097

Tablo 12 incelendiğinde çocukluk çağı travmaları değişkeninin alt boyutlarından duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenlerinin psikolojik sağlık değişkenini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($p < .05$). Standartlaştırılmış katsayı olan Beta değerleri incelendiğinde psikolojik sağlık değişkeni üzerinde duygusal ihmal değişkeninin $-.149$ düzeyinde; aşırı koruma kontrol değişkeninin ise $-.131$ düzeyinde etkili olduğu saptanmıştır. Beta değerinin negatif olması değişkenler arasındaki ilişkinin yönünün olumsuz yönde olduğunu göstermektedir.

Bu sonuçlardan hareketle oluşan regresyon denklemi şu şekildedir:

$$\text{Kariyer Stresi} = 22.126 + (Dİ)*(-.149) + (AKK)*(-.131)$$

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde analizler sonucunda elde edilen bulgular sunulmuş ve alanyazın dikkate alınarak tartışılmıştır. Ardından araştırmanın bulguları dikkate alınarak hem araştırmacılara hem de uygulayıcılara önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu araştırmada çocukluk dönemi travma puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Buna ek olarak çocukluk dönemi travma düzeyinin ve alt boyutlarının kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlık değişkenlerini yordayıp yordamadığı değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları aşağıdaki şekildedir:

1. Çocukluk çağı travmaları, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlığı ve psikolojik sağlık değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde psikolojik sağlık değişkeni ile kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında olumsuz yönde; kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında ise olumlu yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.
2. Araştırmaya katılan katılımcıların ($N = 411$) çocukluk dönemi travmalarına ait ortalama puanları cinsiyetlerine göre karşılaştırıldığında erkek katılımcıların ortalama puanlarının kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.
3. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değişkenine ait puanları kariyer stresi değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
4. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değişkeni alt boyutlarından olan aşırı koruma kontrol değişkenine ait puanları kariyer stresi değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

5. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değişkenine ait puanları kariyer hedef tutarsızlık değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
6. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değişkeni alt boyutlarından olan aşırı koruma kontrol değişkenine ait puanları kariyer hedef tutarsızlık değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
7. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değişkenine ait puanları psikolojik sağlamlık değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
8. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değişkeni alt boyutlarından olan duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenine ait puanları psikolojik sağlamlık değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde çalışma sonucunda elde edilen bulgular konu ile ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. İlk olarak çocukluk çağı travmaları, kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık değişkenleri arasındaki ilişkilere dair bulgular; ikinci olarak çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre farklılığına dair bulgular ve son olarak çocukluk çağı travmaları değişkeninin ve alt boyutlarının kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık değişkenlerini yordama durumuna ilişkin bulgular ile ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Çocukluk Çağı Travmaları, Kariyer Stresi, Kariyer Hedef Tutarsızlık ve Psikolojik Sağlamlık Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Dair Tartışma

İlk olarak psikolojik sağlamlık değişkeni ile kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve çocukluk çağı travmaları değişkenleri arasında olumsuz yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile psikolojik sağlamlık puanlarında yaşanan bir değişim diğer değişkenleri ters yönde etkilemektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulgu alanyazında

birçok araştırma ile paralellik göstermektedir. Örneğin Bindal (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da bu çalışma ile tutarlı olarak çocukluk çağı travma deneyimleri ile psikolojik sağlamlık arasında olumsuz yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aydın (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada fiziksel ihmal ile psikolojik sağlamlık arasında olumsuz yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu da bu araştırma ile paralellik göstermektedir. Diğer yandan, psikolojik sağlamlık ve kariyer stresinin ilişkisi ele alındığı bu bulgu beklenen bir bulgudur. Alanyazın incelendiğinde psikolojik sağlamlık ve kariyer stresi değişkenlerini birlikte ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak psikolojik sağlamlığın sorunlarla baş etme gücüne işaret ettiği düşünüldüğünde, psikolojik sağlamlık düzeyi düşük olan bireylerin daha yüksek oranda kariyer stresi yaşamaları olası olarak görülebilir. Aynı durum kariyer hedef tutarsızlık değişkeni için de geçerlidir. Nitekim, kariyer hedef tutarsızlığının kariyer stresine sebep olabileceği düşünülürse psikolojik sağlamlığı daha düşük düzeyde olan bireylerde bu durumun yaşanmasının daha olası olabileceği de düşünülebilir. Ayrıca bu çalışmada ele alınan bir diğer değişken olan çocukluk çağı travmalarının da katılımcıların kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık düzeylerini etkilemiş olabileceği ve karıştırıcı bir etkiye sahip olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu konuda daha net ifadelerde bulunabilmek için bu ilişkilerin daha detaylı şekilde incelendiği araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

İkinci olarak kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kariyer hedef tutarsızlığının ideal olarak hedeflenen konuma ulaşamama olduğu düşünüldüğünde (Yam vd., 2020), bu durumun da bir stres kaynağı olabileceği yorumu yapılabilir. Daha net bir ifade ile, bireyin kariyeri açısından bulunmak istediği konum ile bulunduğu konum arasındaki tutarsızlık arttıkça kaygı, başarısızlık hissi gibi bazı olumsuz duygular ortaya çıkabilmektedir. Bu durum da kariyer stresi ile ilişkilendirilebilir. Nitekim kariyer alanında yapılan önceki çalışmalar incelendiğinde de -ihmal/istismar mağdurları ile birebir çalışılmamış olmakla birlikte- kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu ifade

edilmektedir (Yam vd., 2020). Ayrıca kariyer hedef tutarsızlığının, kariyer stresine temel olan faktörlerden biri olduğu da ifade edilmektedir (Li vd., 2023).

Üçüncü olarak çocukluk çağı travmaları değişkeni ile kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Daha net bir ifadeyle çocukluk çağı travmaları değişkenine ait puanlarda artış yaşanırken kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlığı değişkenlerine ait puanlar da artış göstermektedir. Bu bağlamda alanyazın incelendiğinde kariyer stresi-çocukluk çağı travmaları ve kariyer hedef tutarsızlık-çocukluk çağı travmaları konularını beraber ele alan çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak hem kariyer stresi hem de çocukluk çağı travma yaşantılarının her ikisinin de olumsuz deneyimlere işaret ettiği bilinmektedir. Bu durum ise birbirlerini etkilemiş olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca çocukluk çağı travma yaşantılarının varlığı daha önce de değinildiği gibi birtakım ruhsal sorunlara yol açabilmektedir. Oluşabilecek ruhsal problemler arasında depresyon da yer almaktadır (Klein ve Kotov, 2016; Rhebergen vd., 2012). Depresyon, bireyin düşünme biçimlerine de etkisi olan bir bozukluktur ve depresyon yaşayan bireylerin olumsuz düşüncelerine ve sağlıklı karar verememelerine sebep olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocukluk çağı travmaları ve kariyer stresi arasındaki ilişkide depresyon ve öz saygı düşüklüğü gibi faktörlerin aracı rolü olabileceği düşünülebilir. Diğer taraftan, kariyer hedef tutarsızlığının oluşmasında en büyük etkenlerden biri gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler belirlenmesidir (Yam vd., 2020). Eğer bir kişi gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler belirlemezse kişinin kariyer hedef tutarsızlığı yaşama olasılığı da artmaktadır. Bu noktada, depresyondan, kaygı bozukluğundan veya öz saygı düşüklüğünden kaynaklanan bilişsel çarpıtmaların gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler koymanın önünde engel olabileceği ve bu nedenle tıpkı kariyer stresi değişkeninde olduğu gibi kariyer hedef tutarsızlık değişkeni için de depresyonun aracı rolünden söz edilebileceği düşünülmektedir.

Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsiyete Dair Tartışma

Bu çalışmaya katılan erkek katılımcıların çocukluk çağı travma düzeyleri kadın katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Erkek katılımcıların ($n = 130$) sıra ortalama

puanları 235.77 iken, kadın katılımcıların ($n = 281$) 192.23'tür. Elde edilen bulgudan hareketle, bu araştırmaya katılan erkek katılımcılar, kadın katılımcılara göre çocukluk dönemlerinde daha fazla istismar ve/veya ihmale maruz kalmıştır. Alanyazında cinsiyete göre puan farklılıklarına dair farklı bulgular bulunmaktadır. Örneğin Bilir vd. (1991), Molnar vd. (2001) ve O'Shields vd. (2023) kadınların çocukluk çağı travma yaşantısına maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Diğer yandan cinsiyetin çocukluk çağı travma yaşantısı üzerinde bir etkisi olmadığını bulan araştırmalar da mevcuttur (örn., Bostancı vd., 2006). Son olarak bu çalışmadaki bulguyla paralel olarak erkeklerin çocukluk çağı travma yaşantılarının daha yüksek düzeyde olduğunu saptayan araştırmalar da bulunmaktadır (örn., Bilim, 2012; Kaya, 2010).

Çocukluk dönemi travma yaşantıları puan ortalamalarında erkeklerin lehine oluşan üstünlük ataerkil özellikler sergileyen -diğer bir deyişle cinsiyet eşitsizliğinin yüksek düzeyde olduğu (World Economic Forum, 2023)- Türkiye bağlamında beklenen bir durum değildir. Elde edilen bu bulgunun birkaç farklı sebebi olabilir. İlk olarak araştırma kapsamında çocukluk çağı travma yaşantılarını ölçmek amacıyla kullanılan veri toplama aracı (Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği) geriye dönük yaşantılar ile ilgili maddeler içermekteydi. Katılımcılar çocukluk dönemlerinde yaşadıkları olumsuz deneyimleri zaman faktörü nedeniyle hatırlamıyor veya baskılamış olabilir. Bu durum hem erkek hem de kadın katılımcılar için geçerli olabilir. İkinci olarak toplumsal cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kimlik bilgilerini vermeseler dahi kadın katılımcıların özellikle cinsel istismar bildirimini yapmaktan çekinmiş olabileceği düşünülebilir. Son olarak bu çalışmada birden fazla ihmal ve istismar türünün bir arada değerlendiriliyor olması cinsiyet bağlamında sonuçların farklılaşmasına yol açmış olabilir. Nitekim Türkiye'de yapılan önceki çalışmalarda da fiziksel istismar yönünden erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla risk altında oldukları, kız çocuklarına göre erkek çocuklarının daha serbest ve izin verici ana-baba tutumu ile yetiştirilmelerinden kaynaklı daha fazla fiziksel istismara maruz kalabildikleri ifade edilmektedir (Kırbaç, 2017). Bu bağlamda ayrıca erkeklerin özellikle cinsel istismar söz konusu olduğunda bu durumu ifade etmekten kaçınabilecekleri, bu durumu

gizleyebilecekleri düşünülebilir. Ancak bu çalışma kapsamında istismarın alt boyutlarıyla ilgili net ifadeler söylemek mümkün olmadığından daha geniş kapsamlı araştırmalarda bu konu üzerinde durulabilir. Tüm bunlardan hareketle cinsiyet ve istismar maruziyeti değişkenleri arasında istismar türünün önemli bir değişken olabileceği ve geniş örnekli çalışmalarla ihmal/istismar türlerine göre konunun ele alınabileceği söylenebilir.

Çocukluk Çağı Travmaları ve Alt Boyutlarının Kariyer Stresini, Kariyer Hedef

Tutarsızlığını ve Psikolojik Sağlamlığı Yordama Durumuna Dair Tartışma

Bu çalışmada bir grup üniversite öğrencisinin kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin çocukluk çağı travmaları ve alt boyutları tarafından yordanıp yordanmadığı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda çocukluk çağı travmalarının kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık değişkenlerini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca çocukluk çağı travmaları alt boyutlarından aşırı koruma kontrol değişkeninin kariyer stresi, kariyer hedef tutarsızlık ve psikolojik sağlamlık değişkenlerini; diğer bir alt boyutu olan duygusal ihmal değişkeninin psikolojik sağlamlık değişkenini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır.

İlk olarak çocukluk çağı travmalarının kariyer stresini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır. Alanyazın incelendiğinde kariyer stresi ve çocukluk çağı travmalarının birlikte ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak çocukluk çağı travmalarının bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini olumsuz yönde etkilediği; depresif bozukluklar, umutsuzluk ve ümitsizlik gibi sorunlara yol açtığı (Gardner vd., 2019; Messman-Moore ve Brown, 2004; Norman vd., 2012) düşünüldüğünde, çocukluk çağında istismar ve/veya ihmal yaşantısının bireylerin kariyer stresi yaşamalarını tetiklediği düşünülebilir. Nitekim üniversite dönemi, öğrenciler için işsizlik, rekabet ortamı ve akademik kaygı gibi kaygılarla baş etmeye çalıştıkları bir dönemdir (Özden ve Sertel-Berk, 2017). Çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve/veya ihmalin travmatik etkileri nedeniyle (örn., öz saygı düşüklüğü) çeşitli zorluklar yaşayan ihmal ve istismar mağduru bireyler için üniversite döneminde gelişen bu kaygılarla baş etmek daha fazla zorlayıcı olabilir. Nitekim

üniversite döneminin kariyer stresi sorununun yaygın bir şekilde görüldüğü bir dönem olduğu ve bu dönemdeki bireylerin iyi oluşları üzerinde etkili olduğu da ifade edilmektedir (Creed ve Gagliardi, 2015; Li vd., 2023). Çocukluk çağı travmaları değişkeni alt boyutlarının kariyer stresi değişkenini ayrı ayrı yordama durumuna bakıldığında yalnızca aşırı koruma kontrol değişkeninin kariyer stresini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır. Alanyazın incelendiğinde kariyer stresi ve çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının birlikte ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kariyer stresinin yordayıcıları arasında çocukluk çağı travmalarının diğer alt boyutlarının anlamlı olmamasının birkaç sebebi olabilir. İlk olarak bu çalışmada çocukluk çağı travmalarının tüm alt boyutları birlikte ele alınmıştır. Daha net sonuçlara ulaşabilmek adına çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının ayrı olarak ele alındığı çalışmalara ihtiyaç vardır. İkinci olarak çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarına bakıldığında aşırı koruma kontrol alt boyutunun etiketlenme kaygısı olmadan nispeten daha rahat şekilde ifade edildiği düşünülebilir. Bu durum da ölçekten elde edilen puanlara yansımış olabilir. Son olarak ebeveynlerin çocuklarını aşırı kontrol altında tutması ve aşırı korumacı yaklaşımı bireylerin bağımsız bir kişilik geliştirmesini engelleyebilir (Kaya, 1997) ve özgüveninin gelişmesini olumsuz etkileyebilir (Günalp, 2007). Ayrıca ebeveynlerin bu tutumu duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Kahraman ve Gökşen, 2021). Tüm bunlar düşünüldüğünde, kariyer gelişim süreçlerinde olumsuz deneyimlerle karşılaşan bireylerin bu olumsuzluklara baş etme konusunda problemler ortaya çıkması ve kariyer stresi yaşaması olası görünmektedir.

Üçüncü olarak araştırmada çocukluk çağı travmaları değişkeninin kariyer hedef tutarsızlık değişkenine ait puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı saptanmıştır. Alanyazına bakıldığında kariyer hedef tutarsızlık ve çocukluk dönemi travmatik yaşantıları ele alan bir çalışma olmadığı görülmektedir. İhmal ve istismar mağduru üniversite öğrencilerinin daha fazla oranda kariyer stresi yaşayabilecekleri göz önüne alındığında araştırmadan elde edilen bu sonuç beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, kariyer hedef tutarsızlık değişkeninin kariyer stresinin bir sebebi olabileceği

araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Li vd., 2023). Çocukluk döneminde yaşanan travmaların bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkilediği, düşünme ve yargılama becerilerini etkileyecek sorunlara yol açtığı bilinmektedir (Herrenkohl, 2013). Bu açıdan bakıldığında mağdur bireylerin objektif bir öz değerlendirme yaparak gerçekçi kariyer hedefleri belirleme konusunda sorun yaşadıkları düşünülebilir. Bir diğer açıdan, mağdur bireyler objektif şekilde öz değerlendirme yaparak gerçekçi kariyer hedefleri belirlemiş olsalar da bu hedeflere ulaşma konusunda problem yaşamış olabilirler. Çocukluk çağı travmaları değişkeni alt boyutlarının kariyer hedef tutarsızlık değişkenini ayrı ayrı yordama durumuna bakıldığında yalnızca aşırı koruma kontrol değişkeninin kariyer hedef tutarsızlığını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır. Alanyazında ebeveynlerin aşırı korumacı ve kontrolcü tutumları bireylerin bağımsız kişilik geliştirmesini engelleyen faktörlerden biri olarak ele alınmaktadır (Kaya, 1997). Bu şekilde yetişen bireylerin istek ve dürtülerini yönetemeyebileceği bildirilmektedir (Kandır ve Alpan, 2008). Ayrıca bu tutum altında yetişen bireylerin kararsız ve doyumsuz olabileceği de ifade edilmektedir (Özyürek, 2015). Bu bağlamda düşünüldüğünde aşırı koruma ve kontrole maruz kalan bireylerin kariyer hedeflerini belirleme konusunda problem yaşayabileceği düşünülebilir. Ebeveynlerin müdahaleci tutumla yaklaşarak çocukları yerine karar verme girişimleri olabilir ve bu kararı baskı yoluyla çocuklarına dayatabilirler. Bu durum da bireyin ideal olarak olmak istediği konumla bulunduğu konum arasında farklılıklar olmasına yani kariyer hedef tutarsızlığına yol açabilir. Nitekim, Atalay ve Özyürek (2020) bireylerin aileden ayrışma dönemlerinde yaşadıkları sorunların kaynağının büyük çoğunlukla ebeveynlerin aşırı korumacı ve kontrolcü tutumlarından kaynaklandığını ifade etmektedirler. Ayrıca kariyer hedef tutarsızlığı konusundaki alanyazın incelendiğinde ebeveynlerin çocukları yerine oluşturdukları hedefler ve çocukların kendi hedefleri arasındaki farklılıkların da ele alındığı görülmektedir. Alanyazında ebeveynlerin çocukları için hedefleri kariyer ile bireylerin kendi hedeflerinin uyuşması kariyer gelişimine olumlu katkılar sunarken, bu hedeflerin arasındaki farkın artışı kariyer gelişimini engelleyen ya da zorlaştıran bir faktör olarak görülmektedir (Leung vd., 2011; Sawitri ve Creed, 2015). Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise

bahsedilen sebeplerden dolayı kariyer hedef tutarsızlığı yaşayan bir bireyin kariyer stresi yaşaması da kaçınılmaz olarak düşünülmektedir. Kariyer stresinin de bir yordayıcısı olan aşırı koruma ve kontrol değişkeni bu bağlamda ele alınabilir. Ancak tüm bunlara rağmen daha net ifadeler kurabilmek için bu konuda daha geniş araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre çocukluk çağı travmaları psikolojik sağlamlığı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Buna ek olarak iki değişkenin ilişkisinin olumsuz yönde olduğu saptanmıştır. Daha net bir ifade ile üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travma puanlarının yükselmesi ile bireylerin psikolojik sağlamlık puanları düşerken; çocukluk çağı travma puanlarının düşmesi ile bireylerin psikolojik sağlamlık puanları yükselmektedir. Bu bulgu alanyazın ile paralellik göstermektedir. Nitekim, Doğruer vd. (2022) gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların çocukluk çağı travmalarının psikolojik sağlamlığın bir yordayıcısı olduğunu saptamışlardır. Bu araştırma sonucuna göre çocukluk çağı travmaları puanı arttıkça psikolojik sağlamlık puanı azalmaktadır (Doğruer vd., 2022). Benzer şekilde Park vd. (2023) de çocukluk çağı travmaları ile psikolojik sağlamlık arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Ancak yine de bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin normal toplum örnekleminde farklı olarak okul terki yaşamayan ihmal ve istismar mağdurları olduğu unutulmamalıdır. İhmal ve istismar mağdurlarının okul terki vb. sebeplerle öğrenimlerine ara verdikleri veya öğrenimlerini sonlandırdıkları (Koçtürk vd., 2019) bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın çalışma grubu göz önüne alındığında diğer mağdur gruplarına göre daha yüksek düzeyde psikolojik sağlamlıklarının olabileceği düşünülebilir. Ancak bu konuda daha net bir karşılaştırmanın yapılabilmesi için bu konuda daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının psikolojik sağlamlığı yordama durumlarına bakıldığında duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenlerinin psikolojik sağlamlığı istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır. Alanyazın incelendiğinde çocukluk çağı travmalarının psikolojik sağlamlık açısından bir risk faktörü olarak ele alındığı görülmektedir (Cicchetti, 2013). Bu açıdan bakıldığında duygusal ihmal

ve aşırı koruma kontrol değişkenlerinin birer yordayıcı olmaları beklenen bir sonuçken, diğer alt boyut değişkenlerinin birer yordayıcı olmamaları beklenen bir sonuç değildir. Bunun sebebi katılımcıların duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol alt boyutlarına ait maddelere yanıt verirken etiketlenme kaygısı olmadan nispeten daha rahat yanıt verdikleri düşünülebilir. Ayrıca bu çalışmada yalnızca çocukluk çağı travmaları ele alınmıştır. Ancak katılımcıların psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde etkili olmuş olabilecek farklı yaşantıları olabilir. Örneğin yaşamlarının herhangi bir döneminde psikolojik destek alarak psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde çalışmış olabilirler veya bu çalışmaya konu olmayan farklı bir travmatik deneyim yaşamış olabilirler. Tüm bunlar katılımcıların psikolojik sağlık düzeylerini etkilemiş olabilir. Diğer bir açıdan, bu araştırmaya konu olan çocukluk çağı travmalarını kimlik bilgilerini vermeden bile olsa etiketlenme gibi kaygılarla ifade etmekte çekinmiş olabilirler. Ayrıca bu çalışma kapsamında çocukluk çağı travmaları puanlarını elde etmek için Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek geriye dönük yaşantılarla ilgili maddeler içermektedir. Bu nedenle katılımcılar zaman etkisiyle bazı yaşantılarını unutmuş olabilirler. Tüm bunlara ek olarak katılımcıların olumsuz deneyimlerini bastırılmış olabileceği düşünülebilir.

Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde hem sonraki araştırmacılar için hem de uygulayıcılar için önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılar için Öneriler

1. Bu araştırma sonucunda çocukluk çağı travma yaşantılarının kariyer stresi ve kariyer hedef tutarsızlık değişkenleri ile ilişkisi olduğu bulunmuştur. Alan uzmanları ihmal ve istismar mağduru üniversite öğrencilerinin kariyer streslerini azaltarak ve kariyer hedeflerini belirlemelerine yardımcı olarak kariyer danışması gerçekleştirebilirler.

2. Bu araştırma üniversite öğrencilerinden oluşan çalışma grubuyla gerçekleştirilmiştir. Farklı yaş gruplarını kapsayan çalışmalar yapılabilir.
3. Farklı örneklem gruplarıyla istismar ve ihmalin farklı türlerinin psikolojik sağlık ile ilgili olarak ele alındığı çalışmalar gerçekleştirilebilir.
4. Gerçekleştirilen bu araştırma yalnızca üniversitede öğrenimlerine devam eden bireylere yönelik bir araştırmadır. Çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmal olaylarının yetişkinlikteki etkilerini daha iyi ortaya koymak adına boylamsal araştırmalar yapılabilir.
5. Bu araştırmanın verileri çevrim içi toplandığı için internet erişimi olmayan katılımcılara ulaşamamıştır. İleride gerçekleştirilecek çalışmalarda farklı sosyoekonomik düzeydeki katılımcı adaylarına ulaşılabilir ve bu çalışmaların bulgularının genellenebilirliği değerlendirilebilir.

Uygulayıcılar için Öneriler

1. Çocuk ihmali ve istismarı bir risk faktörü olarak belirlenerek üniversite öğrencilerinin kariyer stresini azaltmak için hazırlanacak programlarda mağdur öğrencilere öncelik verilebilir. Buna ek olarak üniversite düzeyinde psikolojik danışmanlar tarafından kamuoyunu bilinçlendirme amacıyla seminerler, eğitimler, eğitici eğitimleri düzenlenebilir; broşür ve afişler basılabilir ve kariyer stresini azaltma yolları öğrencilere öğretilir.
2. Okullarda okul psikolojik danışmanları tarafından öğrencilere, öğretmenlere, okul personeline ve velilere yönelik çocuk istismarı ve ihmali ve kariyer stresi ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir.
3. Bu araştırma sonucunda çocukluk çağı travma yaşantısının kariyer stresi değişkeni tarafından yordandığı saptanmıştır. Bu durumda bireylerin olumsuz yaşam deneyimleri ile baş etme becerilerinin geliştirilmesine ilişkin programlar geliştirip dolaylı olarak kariyer streslerinin de azaltılmasına yönelik etkisi araştırılabilir ve bu programlar etkili bulunduğu takdirde uygulama yaygınlaştırılabilir.

Politika Yapıcılar için Öneriler

1. Türkiye’de bazı üniversitelerin bünyesinde bulunan kariyer merkezleri yaygınlaştırılabilir. Bu merkezler vasıtasıyla üniversite öğrencilerine ulaşıp kariyer gelişimi, kariyer yönetimi ve kariyer sorunları gibi konularda bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Yine bu merkezlerde istihdam edilecek psikolojik danışmanlar ile üniversite öğrencilerinin kariyerlerinde yaşadıkları sorunlar ele alınabilir.
2. Türkiye İş Kurumu [İŞ-KUR] tarafından kariyer planlama ve kariyer stresi yönetimi konulu seminerler düzenlenerek çalışanlar bu konuda bilinçlendirilebilir. Ayrıca İŞKUR sistemine kaydolmuş vatandaşlara atanan kariyer danışmanları yoluyla, bu çalışmaya da konu olan çocuk istismarı ve ihmali mağdurlarının kariyer takipleri yapılabilir.
3. Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde istihdam edilen ve edilecek olan psikolojik danışmanlar aracılığıyla çocuk istismarı ve ihmali mağduru bireyler ile kariyer gelişimlerine ve bu süreçte yaşadıkları kariyer sorunlarına yönelik bireysel veya grupla psikolojik danışma oturumları gerçekleştirilerek yaşadıkları sorunlar ele alınabilir.

Kaynaklar

- Acehan S., Bilen A., Ay M. O., Gülen M., Avcı A. & İçme F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
- Aksel, Ş., & Yılmaz Irmak, T. (2005). Review of child abuse and neglect literature in Turkey. Xth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect, 11-14 September, Berlin, Germany.
- Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*. 1(2). 169-184.
- Aktepe E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 1(2): 95-119.
- Alıkaşifoglu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O., & İltter, O. (2006). Sexual abuse among female high school students in Istanbul, Turkey. *Child abuse & Neglect*, 30(3), 247–255. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.10.012>
- Almuneef, M. (2021). Long term consequences of child sexual abuse in Saudi Arabia: a report from national study. *Child Abuse & Neglect*, 116. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.03.003>
- Alpaslan, A. H. (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(2), 194-201. <https://doi.org/10.18229/ktd.64802>
- Anda, R. F., Fleisher, V. I., Felitti, V. J., Edwards, V. J., Whitfield, C. L., Dube, S. R., & Williamson, D. F. (2004). Childhood abuse, household dysfunction and indicators of impaired adult worker performance. *The Permanente Journal*, 8(1), 30–38. <https://doi.org/10.7812/TPP/03-089>
- Anderson, K.L., & Mounts, N.S. (2012). Searching for the self: An identity control theory approach to triggers of occupational exploration. *The Journal of Genetic Psychology*, 173, 90–111. <https://doi.org/10.1080/00221325.2011.573027>

- Arslan, G. ve Kabasakal, Z. (2014). *Ergenlikte Algılanan Duygusal İstismar ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki*, VI. International Congress of Educational Research, Hacettepe Üniversitesi.
- Aslan, F.Ş., Timur, S., & Pakiş, I. (2020). Covid-19 pandemisinden etkilenen çocuk istismar olgularının değerlendirmesi. *The Bulletin of Legal Medicine*, 25, 40-47. <https://doi.org/10.17986/blm.2020.v25i.1407>
- Atalay, D. & Özyürek, A. (2021). Ergenlerde duygu düzenleme stratejileri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 815-834. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.707741>
- Aydın, E. (2018). *Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının psikolojik sağlık ve depresyon belirtileri üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, İ. (2019). *Türkiye’de çocuk istismarı, çocuk istismarını önleyici sosyal politikalar ve Diyarbakır örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bai, B., Wang, Z. & Zhang, R. (2022). Childhood neglect and academic performance in Chinese adolescents: a serial mediation model. *Child Abuse & Neglect*. 129. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105642>
- Bakır, E., & Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansması: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakóltesi Dergisi*, 4(2), 13-24.
- Barth, J., Bermetz, L., Heim, E., Trelle, S. & Tonia, T. (2013). The current prevalence of child sexual abuse worldwide: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Public Health*, 58, 469-483. <https://doi.org/10.1007/s00038-012-0426-1>
- Baskak, İ. (2023). Çocuğa yönelik duygusal istismar. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 61-72. <https://doi.org/10.57114/jswrpub.1233975>

- Bayraktar, S. (2015). İnsanlığın kanayan yarası çocuk istismarı ve ihmali. Nobel Tıp Kitapevi.
- Benton S. A., Robertson J. M., Tseng W. C., Newton F. B., Benton S. L. (2003). Changes in counseling center client problems across 13 years. *Professional Psychology: Research and Practice*, 34, 66–72. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.34.1.66>
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K., Sapareto, E., & Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132–1136. <https://doi.org/10.1176/ajp.151.8.1132>
- Beyaztaş, F. Y., Özen, B., & Bütün, C. (2014). Fiziksel çocuk istismarının incelenmesi [The evaluation of the physical child abuse]. *Medicine Science*, 3(2), 1315-1331. <https://doi.org/10.5455/medscience.2014.03.8128>
- Bilir, P. D. Ş., Arı, P. D. M., Dönmez, D. D. N. B., Atik, Ç. U. B. & San, A. G. P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Blustein, D. L. (2006). *The psychology of working: A new perspective for career development, counseling, and public policy* Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ., & Çoban, Ş. Üniversite öğrencilerinde çocukluk Çağı Travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Symposium Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 44(4), 189-195.
- Bulut Şahin, D. (2020). Üniversite öğrencileri arasında çocukluk çağı cinsel istismar sıklığı, cinsel istismar bildirim sıklığı ve bildirim ile ilişkili faktörler (Uzmanlık tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

- Chaiyachati, B. H. & Gur, R. E. (2021). Effect of child abuse and neglect on schizophrenia and other psychotic disorders. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 206. <https://doi.org/10.1016/j.pbb.2021.173195>
- Cheung, C. & Yue, X. D. (2012). Sojourn students' humor styles as buffers to achieve resilience. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(3), 353–364. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.10.001>
- Choi, B. Y., Park, H. R., Nam, S. K., Lee, J., ..., & Lee, S. M. (2011). The development and initial psychometric evaluation of the Korean Career Stress Inventory for college students. *Career Development Quarterly*, 59, 559-572.
- Cicchetti, D., & Toth, S. L. (1995). A developmental psychopathology perspective on child abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(5), 541–565. <https://doi.org/10.1097/00004583-199505000-00008>
- Cicchetti, D. (2013). Annual research review: resilient functioning in maltreated children—past, present, and future perspectives. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(4), 402-422.
- Clarke, K., Patalay, P., Allen, E., Knight, L., Naker, D., & Devries, K. (2016). Patterns and predictors of violence against children in Uganda: a latent class analysis. *BMJ Open*, 6(5). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2015-010443>
- Clément, M. É., Bérubé, A. & Chamberland, C. (2016). Prevalence and risk factors of child neglect in the general population. *Public Health*, 138, 86-92. <https://doi.org/10.1016/j.puhe/2016.03.018>
- Cohen, J. W. (1998). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Coohy, C., Renner, L. M., Hua, L., Zhang, Y. J. & Whitney, S. D. (2011). Academic achievement despite child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*. 35, 688-699. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.05.009>

- Creed, P. A. & Hood, M. (2015). The development and initial validation of a scale to assess career goal discrepancies. *Journal of Career Assessment*, 23(2), 308-317. <https://doi.org/10.1177/1069072714535175>
- Creed, P. A., Wamelink, T. & Hu, S. (2015). Antecedents and consequences to perceived career goal-progress discrepancies. *Journal of Vocational Behavior*, 87, 43-53. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.12.001>
- Creed P. A. & Gagliardi R. E. (2015). Career compromise, career distress, and perceptions of employability. *Journal of Career Assessment*, 23(1), 20–34. <https://doi.org/10.1177/1069072714523082>
- Creed, P. A., Hood, M., Praskova, A. & Makransky, G. (2016). The career distress scale: Using rasch measurement theory to evaluate a brief measure of career distress. *Journal of Career Assessment*, 24(4), 732-746. <https://doi.org/10.1177/1069072715616126>
- Cui, Z., Oshri, A., Liu, S., Smith, E. P. & Kogan, S. M. (2020). Child maltreatment and resilience: the promotive and protective role of future orientation. *Journey of Youth Adolescence*, 49, 2075–2089. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01227-9>
- Currie, J., & Widom, C. S. (2010). Long-term consequences of child abuse and neglect on adult economic well-being. *Child Maltreatment*, 15(2), 111–120. <https://doi.org/10.1177/1077559509355316>
- Çakıcı, E. (2002). Çocuk istismarının öfke-ifade tarzına etkisi (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çamurdan, A. (2008). Çocuk İhmali, Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, 35.
- Çeçen, A. R. (2007). Çocuk cinsel istismarı: sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi [Journal of Human Sciences]*, 4(1), 1–17.

- Çoban, A., Oral, B. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri ile ilgili temel kavramlar*. İçinde: Kuramdan Uygulamaya: Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Oral, B. ve Çoban, A. (Ed.). Pegem Akademi.
- De Bellis, M. D., Baum, A. S., Birmaher, B., Keshavan, M. S., Eccard, C. H., Boring, A. M., Jenkins, F. J. & Ryan, N. D. (1999). Developmental traumatology part I: biological stress systems. *Society of Biological Psychiatry*. 45, 1259-1270. [https://doi.org/10.1016/s0006-3223\(99\)00044-x](https://doi.org/10.1016/s0006-3223(99)00044-x)
- Dietrich, J., Parker, P., & Salmela-Aro, K. (2012). Phase-adequate engagement at the post-school transition. *Developmental Psychology*, 48, 1575–1593. <https://doi.org/10.1037/a0030188>.
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Doğan, T. & Yavuz, K. (2020). Yetişkinlerde psikolojik sağlamlık, olumlu çocukluk deneyimleri ve algılanan mutluluk. *Current Approaches in Psychiatry*, 12(1), 1-15. <https://doi.org/10.18863/pgy.750839>
- Doğruer, N., Gökkaya, F., Volkan, E. & Güleç, M. (2022). Predictors of psychological resilience: childhood trauma experiences and forgiveness. *Current Approaches in Psychiatry*, 14(1), 242-250. <https://doi.org/10.18863/pgy.1160408>
- Dubowitz, H. (2014). Child neglect. *Pediatric Annals*, 43(11), 444-445. <https://doi.org/10.3928/00904481-20141022-07>
- Durlak, J. A. (1998). Common risk and protective factors in successful prevention programs. *The American journal of orthopsychiatry*, 68(4), 512–520. <https://doi.org/10.1037/h0080360>
- Elliot, A.J. ve Peterson, L.W. (1993). Maternal sexual abuse of male children. When to suspect and how to uncover it. *Postgrad Medicine*, 94, 169-172.

- Einarsdottir, J., & Gunnlaugsson, G. (2015). Algengi og margbreytileiki andlegs ofbeldis og reynsla af vanrækslu í æsku a Íslandi [Prevalence and diversity of emotional abuse and neglect in childhood in Iceland]. *Laeknabladid*, 101(3), 145–150. <https://doi.org/10.17992/lbl.2015.03.19>
- Erol, D. (2007). *Okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları: Eskişehir ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Evinç, Ş. G. (2018). Risk etkenleri ve psikolojik sonuçları açısından çocuğun fiziksel istismarı. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 27(5), 365-369.
- Fejfar, M.C., & Hoyle, R.H. (2000). Effect of private self-awareness on negative affect and self-referent attribution: A quantitative review. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 132–142. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0402_02
- Fergus, S., & Zimmerman, M. A. (2005). Adolescent resilience: a framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annual Review of Public Health*, 26, 399–419. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.26.021304.144357>
- Ferguson, G.M., Hafen, C.A., & Laursen, B. (2010). Adolescent psychological and academic adjustment as a function of discrepancies between actual and ideal self-perceptions. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 1485–1497. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9461-5>
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3th ed.). Sage Publications.
- Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., & Hamby, S. L. (2009). Violence, abuse, and crime exposure in a national sample of children and youth. *Pediatrics*, 124(5), 1411–1423. <https://doi.org/10.1542/peds.2009-0467>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: Mc Graw Hill.

- Gardner, M.J., Thomas, H.J. & Erskine, H.E. (2019). The association between five forms of child maltreatment and depressive and anxiety disorders: A systematic review and metaanalysis. *Child Abuse Neglect*, 96, 104082.
- Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 1(2), 196–213.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Greene, C. A., Haisley, L., Wallace, C. & Ford, J. D. (2020). Intergenerational effects of childhood maltreatment: a systematic review of the parenting practices of adult survivors of childhood abuse, neglect, and violence. *Clinical Psychology Review*. 80. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101891>
- Günel, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gündoğan, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S., & Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Turkish Journal of Clinical Psychiatry*, 10(1), 14–27.
- Gündüz, H. B. & Şahin, M. (2006). Ortaöğretim öğretmenlerinin kariyer gelişim sorunları (Sakarya İli Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 37-53.
- Güneri Yöyen, E. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 267-282.
- Helvacı Çelik F. G., Hocaoğlu Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4): 695-711. <https://doi.org/10.31832-smj.454535-613400>

- Herrenkohl, T. I., Hong, S., Klika, J. B., Herrenkohl, R. C. & Russo, M. J. (2013). Developmental impacts of child abuse and neglect related to adult mental health, substance use and physical health. *Journal of Family Violence*, 28, 191-199. <https://doi.org/10.1007/s10896-012-9474-9>
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94, 319-340.
- Himelein, M. J. (1995). Childhood sexual abuse and the academic adjustment of collage women. *Child Abuse & Neglect*, 19(6), 761-764. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00033-5](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00033-5)
- Hobbs, C. J., & Wynne, J. M. (2002). Neglect of neglect. *Current Paediatrics*, 12, 144–150. <https://doi.org/10.1054/cupe.2001.0266>
- Hussain, S. & Munaf, S. (2012). Perceived father acceptance-rejection in childhood and psychological adjustment in adulthood, *International Journal of Business and Social Science*, 3(1).
- Hutchison, E. D. (1990). Child maltreatment: can it be defined? *Social Service Review*, 64(1), 60–78. <https://doi.org/10.1086/603742>
- Jangam, K., Muralidharan, K., Tansa, K. A., Aravind Raj, E. & Bhowmick, P. (2015). Incidence of childhood abuse among women with psychiatric disorders compared with healthy women: data from a tertiary care centre in India. *Child Abuse & Neglect*, 50, 67-75. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.05.017>
- Kahraman, Ö. G., & Gökşen, E. (2021). Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 13-23. <https://doi.org/10.51503/gpd.850931>

- Kanak, M., & Çelik, M. (2018). Türkiye'de duygusal istismar üzerine yazılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(27).
<https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14363>
- Kandır, A., ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38.
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Kara, Ö., Çalışkan, D., Suskan, E. (2013). Ankara ilinde görev yapan çocuk asistanları, uzmanları ve pratisyen doktorların çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeyleri ve yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Türk Pediatri Araştırmaları*, 49, 57-65.
<https://doi.org/10.5152/tpa.2014.984>
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.
- Kararımak, Ö. (2007). Connor-Davidson psikolojik sağlamlık ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirliği: travma örneğinde doğrulayıcı faktör analizi. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Kongre Özet Kitabı.
- Kaşıkçı, D. N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E. & Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*. 39(171), 230-243.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (9), 193-204.
- Kaya, İ., & Çeçen-Eroğul, A. R. (2015). Relationship between resilience and childhood abuse/neglect in adolescent. *2Nd International Conference on Education and Social Sciences (Intcess'15)*, İstanbul.
- Kaytez, N., Yücelyigit, S. & Kadan, G. (2018). Çocuğa yönelik istismar ve çözüm önerileri. *Eurasian Journal of Health Sciences*, 1(1), 18-24.

- Kc, A., Gan, C. C. R., & Dwirahmadi, F. (2019). Breaking Through Barriers and Building Disaster Mental Resilience: A Case Study in the Aftermath of the 2015 Nepal Earthquakes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(16), 2964. <https://doi.org/10.3390/ijerph16162964>
- Klein, D. N., & Kotov, R. (2016). Course of depression in a 10-year prospective study: Evidence for qualitatively distinct subgroups. *Journal of Abnormal Psychology*, 125(3), 337–348. <https://doi.org/10.1037/abn0000147>
- Klika, J. B., Rosenzweig, J., & Merrick, M. (2020). Economic burden of known cases of child maltreatment from 2018 in each state. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 37, 227-234.
- Koc, E. M., Şahin Dağlı, F., Aksakal, F. N., Aksoy, H., Kahveci, R., Ayhan Baser, D., Meads, C. & Ozkara, A. (2018). Exploring prevalence of child abuse: use of ICAST-retrospective instrument with the first year medical students in a university. *Konuralp Medical Journal*, 10(1), 7-12. <https://doi.org/10.18521/ktd.382958>
- Koçtürk, N. (2018). Çocuk ihmalini ve istismarını önlemede okul çalışanlarının sorumlulukları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 38-47.
- Koçtürk, N., Ulaş, Ö., & Bilginer, Ç. (2019). Career development and educational status of the sexual abuse victims: The first data from Turkey. *School Mental Health*, 11, 179-190. <https://doi.org/10.1007/s12310-018-9274-3>
- Korkmazlar-Oral, Ü., Engin, P. ve Büyükyazıcı, Z. (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması: Özet Raporu. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.
- Larson L. M., Toulouse A. L., Ngumba W. E., Fitzpatrick L. A. & Heppner P. P. (1994). The development and validation of coping with career indecision. *Journal of Career Assessment*, 2, 91–110. doi:10.1177/106907279400200201

- Lawson, C. (1993). Mother-son sexual abuse: Rare or underreported? A critique of the research. *Child Abuse & Neglect*, 17(2), 261-269. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(93\)90045-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(93)90045-7)
- Leung, S. A., Hou, Z.-J., Gati, I., & Li, X. (2011). Effects of parental expectations and cultural-values orientation on career decision-making difficulties of Chinese university students. *Journal of Vocational Behavior*, 78, 11–20. <http://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.08.004>
- Li, H., Ngo, H. & Chui, H. (2023). The impact of future work self on perceived employability and career distress. *Australian Journal of Career Development*, 32(1), 5-13. <https://doi.org/10.1177/10384162221140338>
- Livingston, R. (1987). Sexually and physically abused children. *J. American Academy of Adolescent Psychiatry*, 26, 413-415. <https://doi.org/10.1097/00004583-198705000-00023>
- Lord, R.G., Diefendorff, J.M., Schmidt, A.M., & Hall, R.J. (2010). Self-regulation at work. *Annual Review of Psychology*, 61, 543–568. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100314>
- Macdonald, G., Livingstone, N., Hanratty, J., McCartan, C., Cotmore, R., Cary, M., Glaser, D., Byford, S., Welton, N. J., Bosqui, T., Bowes, L., Audrey, S., Mezey, G., Fisher, H., Riches, W., & Churchill, R. (2016). The effectiveness, acceptability and cost-effectiveness of psychosocial interventions for maltreated children and adolescents: An evidence synthesis. *Health technology assessment (Winchester, England)*, 20(69). <https://doi.org/10.3310/hta20690>
- Mahram, M., Hosseinkhani, Z., Nedjat, S., & Aflatouni, A. (2013). Epidemiologic evaluation of child abuse and neglect in school-aged children of qazvin province, iran. *Iranian Journal of Pediatrics*, 23(2), 159-164.

- Margolin, G., & Vickerman, K. A. (2007). Post-traumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: I. overview and issues. *Professional Psychology, Research and Practice*, 38(6), 613–619. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.6.613>
- Martin, J. A., & Elmer, E. (1992). Battered children grown up: a follow-up study of individuals severely maltreated as children. *Child Abuse & Neglect*, 16(1), 75–87. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(92\)90009-g](https://doi.org/10.1016/0145-2134(92)90009-g)
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments. Lessons from research on successful children. *The American Psychologist*, 53(2), 205–220. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.53.2.205>
- McCord J. (1983). A forty-year perspective on effects of child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 7(3), 265–270. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(83\)90003-0](https://doi.org/10.1016/0145-2134(83)90003-0)
- Meinck, F., Fry, D., Ginindza, C., Wazny, K., Elizalde, A., Spreckelsen, T. F., Maternowska, M. C., & Dunne, M. P. (2017). Emotional abuse of girls in Swaziland: prevalence, perpetrators, risk and protective factors and health outcomes. *Journal of Global Health*, 7(1). <https://doi.org/10.7189/jogh.07.010410>
- Messman-Moore, T. L. & Brown, A. L. (2004). Child maltreatment and perceived family environment as risk factors for adult rape: is child sexual abuse the most salient experience?. *Child Abuse & Neglect*. 28, 1019-1034. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.05.003>
- Metzler, M., Merrick, M. T., Klevens, J., Ports, K. A., & Ford, D. C. (2017). Adverse childhood experiences and life opportunities: Shifting the narrative. *Children and Youth Services Review*, 72, 141–149. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.10.021>

- Molnar, B. E., Buka, S. L. & Kessler, R. C. (2001). Child sexual abuse and subsequent psychopathology: Results from the National Comorbidity Survey. *American Journal of Public Health*, 91, 753-760. <https://doi.org/10.2105/AJPH.91.5.753>
- Newman, R. (2005). APA's resilience initiative. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36, 227-229
- Niehoff, D. (2007). Invisible scars: the neurobiological consequences of child abuse. *DePaul Law Review*, 56(3), 847-878. <https://doi.org/10.1016/j.gaceta.2010.12.004>
- Nikolaidis, G., Petroulaki, K., Zarokosta, F., Tsirigoti, A., Hazizaj, A., Cenko, E., Brkic-Smigoc, J., Vajzovic, E., Stancheva, V., Chinceva, S., Ajdukovic, M., Rajter, M., Raleva, M., Trpcevska, L., Roth, M., Antal, I., Ispanovic, V., Hanak, N., Olmezoglu-Sofuoglu, Z., Umit-Bal, I., ... Browne, K. (2018). Lifetime and past-year prevalence of children's exposure to violence in 9 Balkan countries: the BECAN study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 12(1). <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0208-x>
- Noll, J. G., Shenk, C. E., Yeh, M. T., Ji, J., Putnam, F. W., & Trickett, P. K. (2010). Receptive language and educational attainment for sexually abused females. *Pediatrics*, 126(3), e615–e622. <https://doi.org/10.1542/peds.2010-0496>
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. & Vos, T. (2012). The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS Medicine* 9(11). <http://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001349>
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Cetin, G., Miral, S., Hancı, H., Erşahin, Y., Tepeli, N., Bulguç, A. G., & Tıraş, B. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse & Neglect*, 25(2), 279–290. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(00\)00241-6](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(00)00241-6)

- O'shields, J. D., Graves, B. D. & Mowbray, O. P. (2023). Sex differences in childhood maltreatment, inflammation and adulthood depression: A network analysis. *Brain, Behavior & Immunity – Health*, 29. <https://doi.org/10.1016/j.bbih.2023.100611>
- Önder, A. & Günay Ogelman, H. (2011). Beş-altı yaş çocukları için ego sağlamlığı ölçeğinin (öğretmen-anne-baba formları) güvenilirlik geçerlik çalışması. *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 5-21.
- Öz, P. D. F. & Yılmaz, U. H. E. B. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 16(3), 82-89.
- Özden Bademci, H., Karadayı, E. F., Pur Karabulut İ. G. & Bağdatlı Vural, N. (2018). Öğrencilerin özsaygılarının artırılması yoluyla okul terkinin önlenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21(41), 60-73.
- Özden, K. ve Sertel Berk, Ö. (2017). Reliability and Validity Study of Turkish Version of the Korean Career Stress Inventory (KCSI). *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 37 (1), 35-51.
- Özkan, G. (2022). Ekolojik sistem yaklaşımı açısından çocuk ihmal ve istismarında bireysel, ailesel ve çevresel risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(8), 217-240. <https://doi.org/10.47994//usbad/1036593>
- Özsoy, G., & Çelikkaleli, Ö. (2021). Çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısının psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisinde ebeveyn duygusal erişilebilirliğinin aracılık rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 312-333. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.885366>
- Özyürek, A. (2015). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (Ed.: Y. Aydoğan ve G. Gültekin Akduman) İçinde: Çocuk ve Aile İçi İlişkiler. Eğiten.
- Pallan, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide data analysis using IBM SPSS (7th ed.)*. Routledge.

- Park, J. Y., Lee, C. W., Jang, Y., Lee, W., Yu, H., Yoon, J., Oh, S., Park, Y. S., Ryoo, H. A., Lee, J., Cho, N., Lee, C. H., Lee, Y. C., Won, H. H., Kang, H. S., Ha, T. H., & Myung, W. (2023). Relationship between childhood trauma and resilience in patients with mood disorders. *Journal of Affective Disorders*, 323, 162–170. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.11.003>
- Paslı, F. (2020). Çocuğa yönelik fiziksel istismar. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 60-72.
- Pérez-Fuentes, G., Olfson, M., Villegas, L., Morcillo, C., Wang, S., & Blanco, C. (2013). Prevalence and correlates of child sexual abuse: a national study. *Comprehensive Psychiatry*, 54(1), 16–27. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2012.05.010>
- Polat, O. (2019). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı I-Tanımlar*. Seçkin.
- Prino, L.E., Longobardi, C. & Settanni, M. (2018). Young adult retrospective reports of adverse childhood experiences: prevalence of physical, emotional, and sexual abuse in Italy. *Arch Sex Behav*, 47, 1769–1778. <https://doi.org/10.1007/s10508-018-1154-2>
- Renk, K., Liljequist, L., Steinberg, A., Bosco, G., & Phares, V. (2002). Prevention of child sexual abuse: Are we doing enough?. *Trauma, Violence, & Abuse*, 3(1), 68-84.
- Rhebergen, D., Lamers, F., Spijker, J., De Graaf, R., Beekman, A. T. F., & Penninx, B. W. J. H. (2012). Course trajectories of unipolar depressive disorders identified by latent class growth analysis. *Psychological Medicine*, 42(7), 1383-1396. <https://doi.org/10.1017/S0033291711002509>
- Rutter M, Sonuga-Barke EJ, Beckett C, Castle J, Kreppner J, Kumsta R et al. (2010) Deprivation-specific psychological patterns: effects of institutional deprivation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 75(1), 48-78.
- Sawitri, D. R., & Creed, P. A. (2015). Perceived career congruence between adolescents and their parents as a moderator between goal orientation and career aspirations.

Personality and Individual Differences, 81, 29–34.

<http://doi.org/10.1016/j.paid.2014.12.061>

Schneider, T.R., Lyons, J.B., & Khazon, S. (2013). Emotional intelligence and resilience.

Personality and Individual Differences, 55, 909-914.

Schoon, I., Parsons, S. & Sacker, A. (2004). Socioeconomic adversity, educational

resilience, and subsequent levels of adult adaptation. *Journal of Adolescent*

Research, 19(4), 383-404. <https://doi.org/10.1177/0743558403258856>

Shahi, N., Phillips, R., Meier, M., Smith, D., Leopold, D., Recicar, J., & Moulton, S. (2020).

The true cost of child abuse at a level 1 pediatric trauma center. *Journal of Pediatric*

Surgery, 55(2), 335-340. <https://doi.org/10.1016/j.jpedsurg.2019.10.024>

SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu) (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve

Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu. Ankara, Avrupa Birliği.

Silverman, A. B., Reinherz, H. Z., & Giaconia, R. M. (1996). The long-term sequelae of child

and adolescent abuse: a longitudinal community study. *Child Abuse & Neglect*,

20(8), 709–723. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00059-2](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00059-2)

Siyez, D. M. (2020). Mesleki rehberlik ve danışma: Kuramdan uygulamaya. Yeşilyaprak, B.

(ed.), *Gelişimsel yaklaşımlar* (s. 174-216). Pegem Akademi.

<https://doi.org/10.14527/9786053641742>

Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., & Jennifer Bernard, J.

(2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International*

Journal of Behavioral Medicine, 15, 194–200.

<https://doi.org/10.1080/10705500802222972>

Stoltenborgh, M., Van Ijzendoorn, M. H., Euser, E. M. & Bakermans-Kranenburg, M. J.

(2011). A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence

around the world. *Child Maltreatment*, 16(2), 79-101.

- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., IJzendoorn, M. H. & Alink, L. R. (2013a). Culturalgeographical differences in the occurrence of child physical abuse? A meta-analysis of global prevalence. *International Journal of Psychology*, 48(2), 81-94.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van IJzendoorn, M. H. (2013b). The neglect of child neglect: a meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(3), 345-355.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. & IJzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review*, 24(1), 37-50.
- Super, D. E. (1975). Career education and career guidance for the life Span and for life roles. *Journal of Career Education*, 2(2), 27-42. <https://doi.org/10.1177/089484537500200204>
- Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Parmis, F. & Türk Kurtça, T. (2021). A revised and expanded version of the turkish childhood trauma questionnaire (CTQ-33): overprotection-overcontrol as additional factor. *Journal of Trauma&Dissociation*, 22(1), 35-51. <https://doi.org/10.1080/15299732.2020.1760171>
- Şensoy, G., Siyez, D.M. (2019). The career distress scale: structure, concurrent and discriminant validity, and internal reliability in a Turkish sample. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 19, 203-216. <https://doi.org/10.1007/s10775-018-9376-3>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.
- Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2), 82-86.
- Teicher, M. T. (2000). Wounds that time won't heal: the neurobiology of child abuse. *Cerebrum (The Dana Forum on Brain Science)*, 2(4).

- Terzi, Ş. (2006). Kendini toparlama ölçeğinin uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 77-86.
- Topitzes, J., Mersky, J. P., Dezen, K. A., & Reynolds, A. J. (2013). Adult resilience among maltreated children: A prospective investigation of main effect and mediating models. *Children And Youth Services Review*, 35(6), 937–949. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.03.004>
- Trocme, N. M., MacLaurin, B. J., Fallon, B. A., Daciuk, J. F., Tourigny, M., & Billingsley, D. A. (2001). Canadian incidence study of reported child abuse and neglect: methodology. *Canadian Journal of Public Health*, 92(4), 259–263. <https://doi.org/10.1007/BF03404956>
- Tunçer, P. (2018). Avrupa Birliği'nde çocuk istismarına genel bir bakış, *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 4(10), 418-439.
- Türkiye Cumhuriyeti Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On birinci kalkınma planı.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri. *Türkiye İstatistik Kurumu*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2020-37200>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021a). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri. *Türkiye İstatistik Kurumu*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2021-45586#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=G%C3%BCvenlik%20birimlerine%20gelen%20veya%20getirilen%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20kar%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20olay%20say%C4%B1s%C4%B1%202021,artarak%20499%20bin%20319%20oldu>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021b). Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması. *Türkiye İstatistik Kurumu*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437)

- UNICEF (2020). COVID-19: Getirilen Kısıtlamalar Giderek Artarken Çocuklara Yönelik İstismar, İhmal, Sömürü ve Şiddet Riski de Yükseliyor (Basın Bülteni). <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%Bcltenleri/covid-19-getirilenk%C4%B1s%C4%B1tlamalar-giderek-artarken-%C3%A7ocuklara-y%C3%B6nelik-istismar-ihmal>
- Uno, M., Mortimer, J.T., Kim, M., & Vuolo, M. (2010). "Holding on" or "coming to terms" with educational underachievement: A longitudinal study of ambition and attainment. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 130, 41–56. <https://doi.org/10.1002/cd.28>
- Üstündağ, A. (2020). Duygusal ihmal ve istismara uzmanların bakış açısı. *Journal of Economy Culture and Society*, 61, 125-140. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0038>
- Üzüm, B., Uçkun, S. & Uçkun, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin yaşadığı bir fenomen: Kariyer stresi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(24), 1641-1651.
- van Berkel, S. R., Prevoo, M. J. L., Linting, M., Pannebakker, F. D., & Alink, L. R. A. (2020). Prevalence of child maltreatment in the Netherlands: An update and cross-time comparison. *Child Abuse & Neglect*, 103. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104439>
- Yam, F. C., Alkın, S. ve Barut, Y. (2020). Kariyer hedef tutarsızlık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İş ve İnsan Dergisi*, 7(1), 23-32. <https://doi.org/10.18394/iid.629970>
- Yavuz, K. (2023). Psychological resilience in children and adolescents: the power of self-recovery. *Current Approaches in Psychiatry*, 15(1), 112-131. <https://doi.org/10.18863/pgy.1054060>

- Yeşilyaprak, B. (2020). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* (Ed. Yeşilyaprak, B.) (12. Baskı). Pegem Akademi.
<https://doi.org/10.14527/9786053641742>
- Young, J. C. & Widom, C. S. (2014). Child abuse & neglect. *Child Abuse & Neglect*, 38, 1369-1381. <http://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.03.008>
- YÖRET (Toplumsal Gelişim ve Eğitim Vakfı), (2020). Pandemi döneminde çocuğa karşı şiddet ve ihtiyaç analiz raporu. <https://www.yoret.org.tr/pandemi-doneminde-cocuga-karsi-siddet-ve-ihtiyac-analiz-raporu/2/85>
- Yu, X., He, T., Tan, Y., Chi, P. & Lin, X. (2023). Intergenerational effects of childhood maltreatment: the relationships among parental childhood emotional neglect, emotional expressiveness and children's problem behaviors. *Child Abuse & Neglect*. 140. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106147>
- Zielinski, D. S. (2009). Child maltreatment and adult socio-economic well-being. *Child Abuse & Neglect*. 33, 666-678. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.09.001>
- Zolkoski, S. M. & Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review*, 34(12), 2295–2303.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.08.009>
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal Kora, M. & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.
- World Economic Forum. (2023). The global risks report 2023. *World Economic Forum*.
<https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>
- World Health Organization [WHO]. (2018). Child maltreatment 2016. *World Health Organization*. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>

World Health Organization. (2022). Responding to child maltreatment: a clinical handbook for health professionals. *World Health Organization*.
<https://apps.who.int/iris/handle/10665/361272>.

EK-A: Bilimsel Araştırmaya Davet Formu

BİLİMSEL ARAŞTIRMAYA DAVET

Sayın katılımcı;

Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK danışmanlığında Psk. Dan. Ceren ÖZTÜRK tarafından yüksek lisans tez çalışması kapsamında yürütülen araştırmanın amacı çocukluk çağında ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan üniversite öğrencilerinin kariyer sorunlarını belirlemektir. Çocuk ihmal; çocuğun temel fiziksel, duygusal, tıbbi ve eğitim ihtiyaçlarının bakımveren kişi tarafından karşılanmaması iken, çocuk istismarı ise 18 yaş altındaki bireyin bir yetişkin tarafından duygusal, cinsel ve/veya fiziksel yönden kötü muameleye maruz kalmasıdır. Bu çalışma kapsamında da ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan/olmayan üniversite öğrencisi katılımcılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda sizlerden bazı form ve ölçekleri doldurmanız beklenmektedir. Form ve ölçeklerin doldurulması yaklaşık olarak 20 dakika sürmektedir. Ölçeklerden elde edilen veriler ışığında da ihmal ve/veya istismar yaşantısı olan üniversite öğrencilerinin kariyer sorunları incelenecektir.

Ölçek ve formlar aracılığıyla sizlerden ad-soyad, kimlik bilgileriniz ve iletişim bilgileriniz istenmeyecek olup toplanan veriler yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Verilerin gizliliği araştırmacı tarafından sağlanacaktır. Araştırmaya katılmama veya başlangıçta katılıma onay verseniz dahi herhangi bir aşamada çekilme hakkına sahipsiniz. Her iki durumda da tarafınıza herhangi bir yaptırım uygulanması söz konusu değildir.

Araştırmaya verilen linkten erişebileceğiniz gibi detaylı bilgi için aşağıda iletişim bilgileri verilen araştırmacılara ulaşabilirsiniz.

Araştırmacılar:

Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK
niluferkocturk@hacettepe.edu.tr

Psk. Dan. Ceren ÖZTÜRK
ozturk.ceren@hacettepe.edu.tr

EK-B: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı;

Bu form sizlerin kişisel ve eğitim bilgileriniz, sosyal destek kaynaklarınız ile ilgili bilgi toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen her soruyu dikkatle okuyup size uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Formu eksiksiz bir şekilde ve içtenlikle doldurduğunuz için teşekkür ederiz.

Kimlik Cinsiyetiniz

Kadın () Erkek ()

Yaşınız:

Üniversiteniz:

Kariyer hayatınızda aşağıdaki sorunlardan hangisi veya hangilerini yaşadınız?

() Okul devamsızlığı

() Sınıf tekrarı

() Alan değişikliği

() Okulu bırakmak

() Okulda arkadaşlar tarafından dışlanmak

() Okulda öğretmenler tarafından dışlanmak

() Hiçbiri

EK-C: Kariyer Stresi Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri

Subject: Re: Kariyer Stresi Ölçeği Kullanım İzni Hk.
To: CEREN ÖZTÜRK
Date: 02/03/22 04:10 PM
From: Kadir Özden

Merhaba Ceren,
Ölçek ve makalesini ekte yaylıyorum.
Ölçek içerisinde değerlendirme bilgisi bulunuyor.
Sormak istediğin bir şey olursa yazabilirsin.
Kolaylıklar ve iyi çalışmalar dilerim.
Kadir

CEREN ÖZTÜRK <ozturk.ceren@hacettepe.edu.tr>, 3 Şub 2022 Per, 12:45 tarihinde şunu yazdı:
Sayın hocam,
Merhaba. Ben Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ceren Öztürk. Umarım iyisinizdir.
Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk danışmanlığında yürüteceğim yüksek lisans tezimde "Kariyer Stresi Ölçeği" adlı ölçeğinizi kullanmak istemekteyim. Ölçeğe ilişkin izin durumumuzu ve uygulama formunu iletirseniz çok memnun olurum.
Saygılarımla,
Ceren Öztürk

--
Kadir ÖZDEN
İzmir Psikolog
İstanbul Üniversitesi
Kariyer Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi
440 00 00 / 4400
kadir.ozden@istanbul.edu.tr

KARIYER STRESİ ÖLÇEĞİ (KSÖ)

Yönerge: Aşağıda kişilerin kariyer sürecinde yaşadıkları durumlara ilişkin bir takım ifadeler verilmiştir. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve ifade edilen duruma kendinizle ilgili olarak ne ölçüde katıldığınızı size en uygun seçeneğe (X) işareti koyarak belirtiniz.

	HİÇ Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Epey Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Ailemle çatışma yaşıyorum çünkü ailem benim garantili bir işe girmemi istiyor ve benim neyi önemseydiğimle ilgilenmiyor.					
2. Ben memnun olduğum halde, kariyer planımın bana yakın olan insanların beklentileriyle uyumamasından endişe duyuyorum.					
3. Kariyerim için neyin gerekli olduğunu bilmediğim için kendimi engellenmiş hissediyorum.					
4. Başkalarının kariyer tercihim konusundaki olumsuz düşünceleri zihnimi meşgul ediyor.					
5. İstedğim iş hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımı dair endişelerim var.					
6. Kariyer alanımda yeteri kadar pozisyon olmadığı konusunda endişelerim var.					
7. İşe alım sınavını ilk defada geçemeyeceğim konusunda endişeliyim.					

EK-Ç: Kariyer Hedef Tutarsızlık Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri

Subject: Re: Kariyer Hedef Tutarsızlığı Ölçeği Kullanım İzni HK.
To: CEREN ÖZTÜRK *

Date: 02/03/22 01:48 PM
From: Psikolojik Danışman F.Caner YAMM*

Merhaba Ceren Hanım,

Ölçeği çalışmanızda kullanmanızdan memnuniyet duyuyorum. Ölçeğe ilgili bilgilere aşağıda vermiş olduğum linkten ulaşabilirsiniz. Çalışmada başarılar.

Sağlıklı günler dilerim.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tda/issue/53743/629970>

[Android için Outlook](#)'u edinin

From: CEREN ÖZTÜRK <ozturk.ceren@hacettepe.edu.tr>
Sent: Thursday, February 3, 2022 12:24:04 PM
To: farukcaneryam@hotmail.com <farukcaneryam@hotmail.com>
Subject: kariyer Hedef Tutarsızlığı Ölçeği Kullanım İzni HK.

Sayın hocam,
Merhaba. Ben Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ceren Öztürk. Umarım iyisinizdir.

Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk danışmanlığında yürüteceğim yüksek lisans tezimde "Kariyer Hedef Tutarsızlığı Ölçeği" adlı ölçeğinizi kullanmak istemekteyim. Ölçeğe ilişkin izin durumunuzu ve uygulama formunu iletirseniz çok memnun olurum. Saygılarımla,
Ceren Öztürk

Sevgili Katılımcılar;

Aşağıda kariyer gelişim süreçleriniz ile ilgili ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi 1-çok az ve 7-çok fazla olmak üzere size uygun olan düzeyi 1 ile 7 arasından bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

Maddeler	1	2	3	4	5	6	7
1.Planlarım gerçekten istediğim kariyeri elde etmem konusunda bana yardımcı olmuyor/işe yaramıyor.							
2. Bugüne kadar elde ettiğim başarılar, kariyer hedeflerime ulaşabileceğim konusunda bana güven vermiyor.							
3.Kariyer hedeflerim konusunda ilerleme sağlıyorum, ancak istediğim kariyeri elde etmek için yeterince başarılı olduğumu düşünmüyorum.							
4.Çok çaba sarf etmeme rağmen, idealimdeki kariyerimi elde edemeyeceğimi düşünüyorum.							
5.En iyi çabalarım ile bile, idealimdeki kariyerimden daha düşük bir kariyere razı olmak zorunda kalacağımı düşünüyorum.							
6. Çok çalışıyorum fakat yine de bu sürecin gerçekten istediğim kariyerle sonuçlanacağından şüpheliyim.							

EK-D: Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri

Subject: Re: Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği Kullanım İzni Hk.
To: CEREN ÖZTÜRK

Date: 03/25/22 09:27 PM
From: Tayfun Doğan

Merhaba,
Ölçeği web sitemden indirerek kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar dilerim.

24.03.2022, 23:39, "CEREN ÖZTÜRK" <ozturk.ceren@hacettepe.edu.tr>:

Sayın hocam,
Merhaba. Ben Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ceren Öztürk. Umarım iyisinizdir.

Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk danışmanlığında yürüteceğim yüksek lisans tezimde "Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği" adlı ölçeğinizi kullanmak istemekteyim. Ölçeğe ilişkin izin durumumuzu ve uygulama formunu iletirseniz çok memnun olurum.

Saygılarımla,
Ceren Öztürk

Prof. Dr. Tayfun Doğan
Biruni Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D
www.tayfundogan.net
Twitter: @drtayfundogan

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği

	Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1. Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.	1	2	3	4	5
2. Stresli olayların üstesinden gelmekte güçlük çekerim.*	1	2	3	4	5
3. Stresli durumlardan sonra kendime gelmem uzun zaman almaz.	1	2	3	4	5
4. Kötü bir şeyler olduğunda bunu atlattık benim için zordur.*	1	2	3	4	5
5. Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlattım.	1	2	3	4	5
6. Hayatımdaki olumsuzlukların etkisinden kurtulmam uzun zaman alır.*	1	2	3	4	5

EK-E: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Kullanım İzni ve Örnek Maddeleri

Subject: RE: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği Kullanım İzni Hk.
To: CEREN ÖZTÜRK
Date: 02/22/22 11:28 AM
From: vsar@ku.edu.tr

CTQ-33-TR.pdf (143KB) CTQ-33-TR.pdf (2.2MB)

Kullanabilirsiniz

Vedat Şar, MD
Professor and Chair, Department of Psychiatry
Koç University School of Medicine (www.ku.edu.tr) &
Koç University Hospital (www.kuh.ku.edu.tr), Istanbul, Turkey
ORCID ID: 0000-0002-5392-9644
https://www.researchgate.net/profile/Vedat_Sar
www.vedatsar.com

From: CEREN ÖZTÜRK <ozturk.ceren@hacettepe.edu.tr>
Sent: Thursday, February 3, 2022 1:23 PM
To: vsar@istanbul.edu.tr
Subject: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği Kullanım İzni Hk.

Sayın hocam,
Merhaba. Ben Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ceren Öztürk. Umarım iyisinizdir.

Doç. Dr. Nilüfer Koçtürk danışmanlığında yürüteceğim yüksek lisans tezimde "Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği" adlı ölçeğinizi kullanmak istemekteyim. Ölçeğe ilişkin izin durumunuzu ve uygulama formunu iletirseniz çok memnun olurum.

Saygılarımla,
Ceren Öztürk

6) Üst baş açımsından bakımsızdım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

7) Sevildiğimi hissediyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

8) Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

9) Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

10) Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

**EK-F: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay
Bildirimi**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük**

Sayı : E-35853172-300-00002374026
Konu : Ceren ÖZTÜRK Hk. (Etik Komisyon İzni)

6.09.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 21.07.2022 tarihli ve E-51944218-300-00002295679 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık yüksek lisans programı öğrencilerinden **Ceren ÖZTÜRK**'ün Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK danışmanlığında yürüttüğü "**Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmal Yaşantısı Olan Bireylerin Kariyer Sorunları**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **09 Ağustos 2022** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: E657CB27-447A-4C3A-B7E7-462EFD065986

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.natikya.gov.tr/bu-olys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06 090 Sıhhiye-Arka

İlgi için: Duygu Didem İLİERİ

E-posta: ysuzind@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Aç: www.hacettepe.edu.tr

Telofax: .

Telofax: 0 (312) 365 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Kap: hacettepeunivortasi@ho01.kap.tr

EK-G: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

28/07/2023

(İmza)

Ceren ÖZTÜRK

EK-H: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

28/07/2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı : ÇOCUKLUK DÖNEMİ İSTİSMAR VE İHMAL YAŞANTISI OLAN BİREYLERİN KARİYER SORUNLARI VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
28/07/2023	113	159105	04/07/2023	%17	2138204913

Uygulanan filtreler:

- Kaynaklar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: CEREN ÖZTÜRK

Öğrenci No.: N20131552

Ana Bilim Dalı: EĞİTİM BİLİMLERİ

İmza

Programı: REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

EK-I: Thesis/Dissertation Originality Report

28/07/2023

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Institute of Educational Sciences

Thesis Title: CAREER PROBLEMS AND RESILINCE OF INDIVIDUALS WITH CHILDHOOD ABUSE AND NEGLECT EXPERIENCES

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
28/07/2023	113	159105	04/07/2023	%17	2138204913

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: CEREN ÖZTÜRK

Student No.: N20131552

Department: EDUCATIONAL SCIENCES

Program: GUIDENCE AND PSYCHOLOGICAL COUNSELING

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Lastname, Signature)

EK-İ: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

28 /07/2023

(imza)

Ceren ÖZTÜRK

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezimin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezimin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

